Focus op ouderschapsplan

EEN VERPLICHTING IN HET BELANG VAN DE KINDEREN

Gezinsbond
groeit met je mee

Focus op ouderschapsplan

prof. dr. Manu Keirse
Gezinsbond vzw

Ouderschap kan je niet beëindigen

Onze samenleving heeft een verscheidenheid aan gezins- en samenlevingsvormen omarmd. Waar het huwelijk voorheen de algemeen gangbare formule was, kiezen koppels nu ook voor wettelijk of feitelijk samenwonen. Ook het feit dat relaties eindigen, is geen taboe meer. Zo lijdt bijvoorbeeld een derde van de huwelijken schipbreuk. Het gaat over beslissingen die volwassenen nemen. De kinderen zijn de toeschouwers die moeten leven met de gevolgen. Lange tijd leefde de mythe: 'Het uiteengaan van ouders is het ergste voor de kinderen.' Geleidelijk komt het besef dat dit niet steeds het geval is. Als kind leven in een conflictueus gezin kan veel erger zijn. Belangrijk is dat kinderen het gevoel hebben dat er voor hen gezorgd wordt. Daarom verdienen de belangen van kinderen een centrale plaats in het hele scheidingsproces van hun ouders. Het beste wat kinderen kan overkomen is dat ouders hun oplaaiende conflicten even aan de kant kunnen zetten en tijd maken om samen met hen de toekomst te bespreken. En dat is precies wat de Gezinsbond beoogt met het pleidooi voor de invoering van een verplicht ouderschapsplan.

Het ouderschapsplan is geen toverformule. Het kan wel net dat duwtje in de rug zijn dat ouders nodig hebben om het belang van de kinderen als prioritair te stellen. Het verplicht ouders na te denken over de gevolgen van hun keuze voor de kinderen. Daardoor zal er meer duidelijkheid zijn over een aantal belangrijke afspraken rond de kinderen, wat op zich al een zekere rust kan brengen. Maar kinderen worden groot en situaties veranderen. Daarom is het opstellen van zo'n plan zeker geen eindpunt. In de loop van de jaren zal het noodzakelijk zijn om aanpassingen te doen. Afspraken over toekomstige wijzigingen maakt daarom zeker deel uit van het 'communicatieplan' dat ingebed zit in het ouderschapsplan.

Deze publicatie bevat een meer theoretisch deel, waarin voorstanders van het ouderschapsplan, vanuit verscheiden invalshoeken, duiden waarom het ouderschapsplan zo belangrijk is. De Gezinsbond kiest voor een wetenschappelijke benadering, het kinderrechtenperspectief en de (Nederlandse) praktijkervaring.
In het tweede deel geven verschillende auteurs praktische tips en informatie over een concreet onderdeel van het ouderschapsplan. We eindigen met een checklist voor ouders die aan de slag willen gaan.

Dit dossier wil een pleidooi zijn voor een mentaliteitswijziging bij ouders. De invoering van het verplichte ouderschapsplan is daarbij een wettelijke stimulans om ouders ertoe aan te zetten de belangen van de kinderen centraal te stellen bij een scheiding.

Een pleidooi voor het ouderschapsplan, gesteund op onderzoek

Dimitri Mortelmans en Kim Bastaits
Universtiteit Antwerpen

Hoewel België laat was met het invoeren van de 'no fault' echtscheidingen en Nederland alle wereldrecords brak qua snelheid om een relatie te ontbinden, speelde ons land toch een voortrekkersrol in het hervormen van de echtscheidingswetgeving in 2006 en 2007. Snelheid van scheiden was ook één van de drijfveren achter de nieuwe wet van 27 april 2007[1]. Vanuit het idee dat een snelle procedure minder conflicten zou teweegbrengen, koos ons land ervoor om de drempels om uit de echt te scheiden serieus te verlagen. Naast snelheid was ook activering één van de doelstellingen. De partneralimentatie werd beperkt tot de tijd dat men gehuwd was en ook het bedrag werd niet langer gekoppeld aan het welvaartsniveau van het verbroken huwelijk. Maar één van de grootste wijzigingen kwam al een jaar eerder met de wet van 18 juli 2006. Deze wet verplichte rechters om het gedeeld verblijfsco-ouderschap voortaan als eerste mogelijkheid te laten onderzoeken[2]. In de media werd dit vertaald als "co-ouderschap is nu de standaard".

Al deze wetswijzigingen maken deel uit van een lange beweging waarbij onze samenleving (en bij uitbreiding de hele Westerse wereld) de rollen van vaders én moeders herbekijkt. Het besef dringt door dat ouders altijd ouder blijven, ongeacht of ze ook elkaars partner zijn of niet. Het gedeelde gezagsco-ouderschap was er al in 1995. Uit de praktijk blijkt echter vaak dat een ouder die zijn kind(eren) 12 van de 14 dagen bij zich heeft, ook de belangrijke beslissingen in het leven van deze kinderen neemt. Met de invoer van gedeeld verblijfsco-ouderschap in 2006 heeft de wetgever aan beide ouders nogmaals duidelijk gemaakt dat zij ouder blijven voor het leven.

Hoewel deze wetswijzigingen zorgden voor een grote maatschappelijke omwenteling in het leven van Belgische gescheiden gezinnen zijn ze niet zaligmakend. Ons scheidingsonderzoek[3] toont immers aan dat een snellere scheiding niet altijd leidt tot een minder problematische. Enkel de duurtijd van de juridische procedure is korter, maar niet deze van het totale scheidingsproces. Ook het risico op conflict bij scheiding daalt niet[4]. Daarnaast leidde het verblijfsco-ouderschap niet tot een noemenswaardige verbetering van het welbevinden van de kinderen[5]. Dit alles heeft mogelijks te maken met het feit dat goede afspraken maken bij scheiding niet evident is en zeker niet afspraken over de kinderen. Een kwaliteitsvolle scheiding waarbij beide expartners én de kinderen zich kunnen vinden in de gemaakte afspraken kan een nieuw streven zijn van onze wetgever. Dit pleidooi om bij het uit elkaar gaan een meer uitgebreide regeling van kinderen uit te denken, waaide over vanuit Nederland in de vorm van het ouderschapsplan.

Als onderzoekers pleiten wij voor het invoeren van een ouderschapsplan op basis van de grote echtscheidingsstudie "Scheiding in Vlaanderen" (SiV)[6]. Eerst geven we kort weer hoe het ouderschapsplan er in Nederland uitziet, dan kijken we naar eigen onderzoek op basis van de SiV-gegevens[7]. Vervolgens stellen we vast wat ons land kan leren op dit domein. Tot slot wegen we de ervaring van ons buurlanden af op de onderzoeksresultaten van Vlaanderen.

Wat is een ouderschapsplan?

Het kernidee van een ouderschapsplan is dat ouders die hun relatie verbreken samen een overeenkomst afsluiten die afspraken bevat over hun gezamenlijk ouderschap ná de breuk. Belangrijk daarbij is dat deze overeenkomst geen mondeling akkoord is of louter een intentieverklaring, maar een geschreven akkoord met afspraken over de opvoeding van de kinderen. Deze afspraken worden vastgelegd bij het uit elkaar gaan van de ouders, maar bij het opgroeien van de kinderen zijn er wel wijzigingen mogelijk. Eventuele extra bepalingen kunnen opgenomen worden die het ouderschapsplan toelaten mee te groeien met het kind.

In Nederland zijn ouders sinds de wet van 1 maart 2009 verplicht om een ouderschapsplan op te stellen wanneer ze uit elkaar willen gaan. Het Nederlandse ouderschapsplan bevat afspraken over vier verschillende domeinen van de opvoeding:[8]

1. de verblijfsregeling van het kind en de omgang met de ouders
2. de zorg- en opvoedingstaken van de ouders
3. de kosten met betrekking tot het kind
4. de informatie-uitwisseling tussen de ouders

In de eerste plaats moet er bepaald worden hoe de verblijfsregeling voor de kinderen er uit zal zien. Ouders moeten beslissen welke woning de hoofdverblijfplaats van het kind zal zijn, wanneer het kind bij welke ouder verblijft in een normale maand en hoe de verblijfsregeling van het kind tijdens de vakantie en op feestdagen geregeld is. Ook hoe de overgang van een verblijf bij de ene ouder naar een verblijf bij de andere ouder gebeurt, kan opgenomen worden in een ouderschapsplan. (bv. iedere vrijdagavond aan de schoolpoort, iedere zondagavond bij de ouder thuis…)

Vervolgens worden de zorg- en opvoedingstaken met betrekking tot het kind beschreven. Dat zijn de afspraken die gaan over het nemen van de verantwoordelijkheid voor het kind, maar ook de hulp bij de ontwikkeling van het kind. Een belangrijk onderdeel hiervan zijn heel praktische zaken zoals wie er met het kind naar de dokter gaat, wie de kleding wast en strijkt, wie het kind brengt en haalt van de scouts of het ballet. Daarnaast denkt de Nederlandse overheid ook aan afspraken over bedtijd, uitgaan, huiswerk, gebruik van computer, internet en gsm, drink- en eetgewoontes… Ook belangrijke beslissingen zoals schoolkeuze krijgen een plaats in dit hoofdstuk.

Ten derde moeten ouders het eens worden over de kostenverdeling. Dat begint bij het (eventueel) betalen van kinderalimentatie (in België: onderhoudsbijdrage voor kinderen), maar daarnaast kan ook de verdeling van de buitengewone kosten (bv. medische kosten, kledij, zakgeld, reiskosten...) opgenomen worden. Eventueel kunnen ouders een gezamenlijke kindrekening openen en bepalen waaraan het geld van deze gezamenlijke rekening mag besteed worden.

Tot slot leggen de ouders vast hoe de informatie-uitwisseling over hun kind zal verlopen, zowel tussen de ouders onderling als tussen ouders en derden waarmee het kind in contact komt (bv. hoe het contact verloopt met de school).

Hoe de inhoud van de afspraken eruit ziet en hoe gedetailleerd ze zijn, bepalen de ouders zelf. Of het kind betrokken wordt bij het opstellen van het ouderschapsplan beslissen de ouders ook zelf, maar dit wordt sterk gestimuleerd, uiteraard afhankelijk van de leeftijd en de ontwikkeling van het kind. Ouders kunnen zich ook laten bijstaan door een advocaat of door een scheidingsbemiddelaar bij het opstellen van het ouderschapsplan.

Wat zegt scheidingsonderzoek?

De Belgische echtscheidingswetgeving kent momenteel geen verplicht ouderschapsplan. Ouders moeten wel drie hoofdzaken met betrekking tot de kinderen regelen wanneer ze scheiden met onderlinge toestemming: de gezagsregeling, de verblijfsregeling en de kostenregeling. De zorg- en opvoedingstaken en de informatie-uitwisseling worden niet formeel vastgelegd bij een scheiding in België. Uiteraard kunnen ouders op vrijwillige basis zelf hierover afspraken maken, maar in de wetgeving blijven deze aspecten van de ouderrol onderbelicht.

> *“De zorg- en opvoedingstaken en de informatie-uitwisseling worden niet formeel vastgelegd bij een scheiding in België.”*

In een voorgaand onderzoek[9] gingen we met behulp van resultaten van het onderzoek Scheiding in Vlaanderen[10] na hoe gescheiden ouders in België de verschillende domeinen van het Nederlandse ouderschapsplan regelen. We keken hierbij zowel naar de verplichte als niet verplichte domeinen in de Belgische wetgeving. We gingen ook in onze studie uit 2011 na hoe vaak er noden voor bijkomende wettelijke regulering opduiken bij gescheiden ouders (bij vader én moeder) en of ze al dan niet op verschillende domeinen tegelijk voorkomen (zie tabel 1).

Tabel 1: bestaande noden aan bijkomende regulering

Domein	Nood
Verblijfsregeling	Ooit deurwaarder of politie ingeschakeld om de verblijfsregeling af te dwingen Verblijfsregeling aangepast
Kosten	Wanbetaling onderhoudsbijdrage voor kinderen Scheve verdeling buitengewone kosten (3/4 of meer betaald door één ouder)
Zorg-/opvoedingstaken	Scheve verdeling zorgtaken (3/4 of meer van de taken wordt opgenomen door één ouder)
Informatie-uitwisseling	Ouders spreken nooit meer samen over het kind Ouders beslissen nooit meer samen over het kind

Bron: Bastaits, Pasteels, et al. (2011)

Uit het onderzoek blijkt ook dat zowel moeders als vaders vooral noden rapporteren op vlak van de verdeling van zorgtaken, de verdeling van buitengewone kosten en het samen beslissingen nemen over het kind. Dit zijn domeinen die ouders in België niet bij wet moeten regelen bij een scheiding. Zo gaven 73,9 % van de moeders en vaders aan dat er een scheve verdeling is van de zorgtaken. Ook voor de betaling van de buitengewone kosten voor kinderen geven 63,5 % van de moeders en 45,9 % van de vaders aan dat deze vooral ten laste van één ouder vallen. Verder zegt 41,1 % van de moeders nooit samen beslissingen te nemen over het kind. Bij vaders is dit 39,2 %. Bij de domeinen die in ons land wel bij wet moeten geregeld worden, blijkt dat er veel minder noden gerapporteerd worden. Zowel het afdwingen van de verblijfsregeling als wanbetaling bij de onderhoudsbijdrage voor de kinderen worden door moeders en vaders minder vaak vermeld. Een verandering in de verblijfsregeling van het kind wordt wel vaker vermeld, door 36 % van de moeders en 30,7 % van de vaders.

Tabel 2: bestaande noden aan bijkomende regulering (moeders of vaders met score 0) per indicator in %

Indicatoren	% onvoldoende volgens moeders	% onvoldoende volgens vaders
1. Afdwingen verblijfsregeling	13,7 %	13,7 %
2. Verandering verblijfsregeling	36,0 %	30,7 %
3. Wanbetalen onderhoudsbijdrage voor kinderen	--	7,5 %
4. Betalen buitengewone kosten	63,5 %	45,9 %
5. Verdelen van de zorg- en opvoedingstaken	73,9 %	73,9 %
6. Samen spreken over het kind	26,3 %	27,7 %
7. Samen beslissen over het kind	41,1 %	39,2 %
	N=350	N=347

Bron: Bastaits, Pasteels, et al. (2011)

Op basis van de gerapporteerde noden construeerden we een index voor iedere moeder en iedere vader van hetzelfde ex-koppel. Telkens ouders geen nood rapporteerden voor een indicator, kregen ze een score 1 erbij. Als er wel een nood is, werd dat een 0. Hoe hoger de score, hoe meer de situatie van de bevraagden dus voldoet aan de verwachtingen.

Wanneer we kijken naar het geheel van scores op de indicatoren, stellen we vast dat bijna de helft van de moeders (47,5 %) en bijna een derde van de vaders betrekkelijk laag (minder dan 3 op 7) scoren op deze index (zie tabel 3). Dit zijn vaders en moeders die noden rapporteren voor bijna alle domeinen van het ouderschapsplan. Kijken we naar de bovenzijde van de schaal (score 6 of 7 op een totaal van 7) dan zien we dat vaders in grotere mate rapporteren dat er weinig noden zijn (22,1 %) tegenover moeders (10 %). Uit tabel 3 leiden we bijgevolg af dat de diversiteit onder de ouders in onze studie zeer groot is. Hoewel een substantieel deel van de ouders weinig noden rapporteert, is er ook een aanzienlijk aantal ouders die de hoogste index-score halen.

Tabel 3: score (0-7) van gescheiden moeders en vaders voor 7 domeinen van het ouderschapsplan (% en cumulatief %)

Score ouderschapsplan	% volgens moeders	cumulatief % volgens moeders	% volgens vaders	cumulatief % volgens vaders
0	2,0	2,0	0,6	0,6
1	7,8	9,8	6,4	7,0
2	19,3	29,1	9,6	16,6
3	18,4	47,5	14,8	31,4
4	24,2	71,8	20,3	51,7
5	19,3	91,1	26,2	77,9
6	8,4	99,4	18,0	95,9
7	0,6	100,0	4,1	100,0
	N=347		N=344	

Bron: Bastaits, Pasteels, et al. (2011)

De scores oplijsten is één zaak, maar het is ook van belang om in detail na te gaan of de rapportering van bepaalde noden onderling samenhangt. Als we de scores uit tabel 3 verder ontleden en nagaan hoe vaak de politie of een deurwaarder ingeschakeld wordt, zien we dat dit zelden of nooit gebeurt bij ouders die een heel lage score laten optekenen (0 of 1). Daar waar er problemen lijken te zijn op alle andere domeinen, lijkt het naleven van de verblijfsregeling wel goed te gaan. Gelijkaardige resultaten vinden we als we hoger klimmen in de ranking. Als ouders een score 2 of 3 hebben, dan lijkt opnieuw het naleven van de verblijfsregeling geen noemenswaardige problemen op te leveren. Bij een score 3 lopen antwoorden van moeders en vaders wel uiteen als het gaat over communicatie en onderhoudsbijdragen voor de kinderen. Hoewel ook hier noden gerapporteerd worden, geven moeders vaker aan dat de communicatie over het kind probleemloos verloopt, daar waar vaders meer aangeven dat zij trouw de onderhoudsbijdragen betalen. Dat de Belgische wetgeving hierover recentelijk duidelijke afspraken eist[11] is een stap in de goede richting om deze domeinen (verblijfsregeling en onderhoudsbijdragen) duidelijker te laten regelen.

Wanneer we verder opklimmen naar een score 4 of hoger zien we dat de noden die nog opduiken vooral gaan over het nemen van gezamenlijke beslissingen en de billijke verdeling van de zorgtaken en de buitengewone kosten zijn. Hier vinden we niet langer verschillen tussen vaders en moeders. Dit toont aan dat die domeinen die door de wet minder sterk gereguleerd zijn, vaker tot problemen en mogelijke discussies achteraf leiden. De verdeling van de zorgtaken en de informatie-uitwisseling tussen beide ouders zijn nu niet in een wettelijk kader gegoten, in tegenstelling tot bv. de regeling voor onderhoudsbijdragen en de verblijfsregeling van de kinderen, wat mogelijks maakt dat ouders op deze vlakken meer noden rapporteren. Een ouderschapsplan als instrument mee opnemen in de wetgeving zou bijgevolg wel een verschil kunnen maken voor ouders en kinderen om zo het aantal noden omtrent afspraken met betrekking tot de kinderen te verkleinen.

De troeven van een ouderschapsplan

Onze studie uit 2011 toont een duidelijke samenhang tussen verblijf, kosten, zorg en informatie. De voorgenoemde resultaten alsook de andere resultaten uit deze studie gaven ten minste vier redenen aan om een ouderschapsplan ook in België in te voeren.

Ten eerste tonen de resultaten duidelijk aan dat **een wettelijk kader ouders meer beweegt tot het maken van goede en duidelijke afspraken**. Op domeinen die ouders nu eerder ad hoc regelen, werden meer problemen aangekaart. Hieruit kunnen we afleiden dat regelingen treffen met betrekking tot de kinderen verder gaat dan enkel verblijf en kosten. Ook een verdeling van zorg- en opvoedingstaken als informatie-uitwisseling tussen ouders is noodzakelijk. Door het verplichten van een ouderschapsplan naar Nederlands model in de Belgische wetgeving, voorziet de wetgever een kader om ook deze domeinen meer formeel te regelen wanneer ouders uit elkaar gaan. Ook om nadien conflict te vermijden, bleken expliciete afspraken een goede eerste stap.

Op de tweede plaats is **een ouderschapsplan een duidelijk signaal aan ouders dat ze bij het proces van uit elkaar gaan hun kind(eren) op de eerste plaats moeten zetten** of toch minstens een prominente plaats moeten geven. Verdriet en soms ook conflict zijn quasi niet uit te sluiten bij een scheiding, maar dat mag op geen enkele manier een reden zijn om het belang van de kinderen uit het oog te verliezen[12]. Daarom is een ouderschapsplan als duwtje in de rug misschien een hulpmiddel om het belang van de kinderen tijdens de overgang van één gezin naar twee gezinnen voorop te stellen. Een ouderschapsplan biedt ouders, ook deze waarbij emoties en conflict soms in de weg staan, een mogelijkheid om hun kinderen te zien en te horen bij een proces dat vaak boven het hoofd van deze kinderen gevoerd wordt.

> *“Als kinderen een actor worden in het proces en geen speelbal, zullen zij misschien anders aankijken tegenover de scheiding.”*

De rol van het kind is een derde belangrijke reden om te pleiten voor een ouderschapsplan. Afhankelijk van hoe de wetgever het plan introduceert, kan er een grotere of kleinere rol voor de kinderen zelf weggelegd zijn in de totstandkoming van het plan (al dan niet leeftijdsgebonden). Als kinderen een actor worden in het proces en geen speelbal, zullen zij misschien anders aankijken tegenover de scheiding. Maar in elk geval zal een ouderschapsplan de noden van elk kind in rekening moeten nemen en moeten afstemmen op de noden van de ouders. Mogelijk vermindert de bewuste omgang met afspraken ook een deel van de angst bij kinderen van wie de ouders gaan scheiden .[13] Goede afspraken geven niet alleen ouders, maar ook hun kinderen duidelijkheid. Als het kind weet wat er in het ouderschapsplan staat, heeft het aan zo’n plan ook houvast. Het kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat kinderen zich geen zorgen meer (hoeven te) maken over het feit of ouders wel zullen opdagen op de ouderavond op school of op de opendeur van de sportclub. Of het kan hen inzicht geven op welke manier hun ouders zich gebogen hebben over hun wensen en gevoelens en op welke manier daar rekening mee gehouden werd. Daarom lijkt het ons aangewezen om niet alleen te streven naar een aantal afspraken die ouders op papier zetten, maar ook naar een proces rond het ouderschapsplan waarin kinderen een (actieve) rol in spelen, afhankelijk van hun leeftijd en hun draagkracht.

Een laatste reden om te pleiten voor een ouderschapsplan is de mogelijkheid om een levensloopreflectie aan te wakkeren bij ouders. Het is duidelijk dat een ouderschapsplan geen statisch gegeven mag zijn, maar ook moet **reflecteren op de toekomst van het kind**. Dat wil zeggen dat aanpasbaarheid een essentieel onderdeel moet uitmaken van het plan. Een ouderschapsplan kan immers pas nuttig zijn als je met het ouder worden van het kind, ook eenvoudig aanpassingen kan doen aan de afspraken over verblijf, kosten, zorg en informatie indien nodig. De wet van 19 maart 2010 over

de objectieve bepaling van de onderhoudsbijdrage van kinderen is een voorbeeld van hoe de wetgever aanpasbaarheid kan inbouwen in de wet zodat niet alleen op het moment van het afsluiten van een akkoord wordt nagedacht maar ook naar de toekomst toe. Toch dient aanpasbaarheid verder te gaan dan louter een indexaanpassing van onderhoudsbijdragen. Kinderen krijgen andere noden en behoeften naarmate ze ouder worden. Een vlotte aanpassingsprocedure moet garanderen dat een plan "meegroeit" met het kind. Ook wanneer een grote aanpassing nodig is door bv. bij de uitbreiding van het gezin met plusouders en plusbroers en -zussen, moet het instrument van het ouderschapsplan een kader kunnen bieden waar ouders opnieuw met elkaar tot een reflectie komen over de beste weg om te gaan. En ook hier geldt het argument dat een verplichting tot nadenken over wijzigingen sommige ouders helpt om over hun onderlinge conflicten heen te stappen en het kind centraal te plaatsen. Als een plan soepel (al dan niet met hulp van een bemiddelaar) aangepast kan worden, dan is dat op zichzelf ook een leerproces. Een leerproces waar ouders hopelijk in latere fasen soepeler en makkelijker tot nieuwe aanpassingen kunnen komen als die zich zouden opdringen.

> *"Een ouderschapsplan naar Nederlands model invoeren in België, lijkt ons als onderzoekers een belangrijke volgende stap in de hervorming van onze echtscheidingswetgeving."*

Een ouderschapsplan naar Nederlands model invoeren in België, lijkt ons als onderzoekers een belangrijke volgende stap in de hervorming van onze echtscheidingswetgeving. Dit ouderschapsplan voorziet dan een kader waarbinnen ouders afspraken kunnen maken over hun kinderen en dwingt hen al bij voorbaat om over bepaalde zaken na te denken en hun kinderen centraler te stellen bij het scheidingsproces. Daarbij is het vanzelfsprekend dat de ouders bepalen wat de inhoud van deze afspraken is, de wetgever legt in deze enkel het formele kader vast. Uiteraard moeten we hierbij de reeds gekende kinderziektes van de Nederlandse wetgeving proberen te vermijden.[14] Zo moet het ouderschapsplan de mogelijkheid in zich dragen om herzien te worden wanneer het kind een bepaalde leeftijd bereikt of indien dit nodig blijkt omwille van andere gezinstransities. Het ouderschapsplan mag dus geen statisch plan zijn, maar moet meegroeien met ieder kind. Verder is een ouderschapsplan ook geen 'one size fits all' oplossing. Er zullen zeker scheidingen zijn waarbij dit (in eerste instantie) niet mogelijk is. Ook mogen we van het ouderschapsplan niet verwachten dat het alle ouderlijk conflict bij scheiding zal oplossen (net zoals we dat niet mochten verwachten van de hervorming van het echtscheidingsrecht uit 2007). Nederlands onderzoek toonde immers aan dat dit niet het geval is.[15] Maar Nederlands onderzoek toont wel aan dat het ook geen drempel vormt om de scheiding aan te vragen en dat kinderen zich na de invoering van een ouderschapsplan meer betrokken voelen bij het scheidingsproces[16] wat belangrijk is bij het omgaan met een ouderlijke scheiding volgens therapeuten, en dergelijke. Laat dat nu net zijn wat alle ouders die uit elkaar gaan willen: het beste voor hun kind(eren). Vanuit onze resultaten geloven wij dat een ouderschapsplan hierbij kan helpen.

Bibliografie

Bastaits, K., Pasteels, I., Van Peer, C., & Mortelmans, D. (2011). Een verplicht ouderschapsplan na echtscheiding? Inzichten vanuit de SIV-studue. Relaties en Nieuwe Gezinnen, 1(1), 1-35.

Bastaits, K., Van Peer, C., & Mortelmans, D. (2011). Hoe beleven partners en kinderen een echtscheiding? In D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, & J. Van Bavel (Eds.), Scheiden in Vlaanderen (pp. 113-134). Leuven: Acco.

Bastaits, K., Van Peer, C., Mortelmans, D., Alofs, E., & Pasteels, I. (2011). Hoe verloopt een echtscheiding in Vlaanderen? In D. Mortelmans, I. Pasteels, P. Bracke, K. Matthijs, & J. Van Bavel (Eds.), Scheiden in Vlaanderen (pp. 85-112). Leuven: Acco.

Cuypers, D., Mortelmans, D., & Torfs, N. (Eds.). (2008). Echtscheiding: werkelijk win for life ? De sociologische en juridische gevolgen van het echtscheidingsrecht voor risicogroepen. Brugge: Die Keure.

De Rijksoverheid voor Nederland. (2010). Kinderen? *Ouderschapsplan verplicht*.

Donders, F. (2008). Het ouderschapsplan. Tilburg: Avocatencollectief Tilburg.

Geurts, T., & Ter Voert, M. J. (2014). Evaluatie van het ouderschapsplan en misvattingen in de media. Tijdschrift voor Familie en Jeugdrecht, 18(3), 68-73.

Groenhuijsen, L. A. (2006). Ouderschapsplan: de vele gezichten van het belang van het kind. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Mortelmans, D., Pasteels, I., Bracke, P., Matthijs, K., Van Bavel, J., & Van Peer, C. (2011). Scheiding in Vlaanderen. Leuven: Acco.

Rabout, C. (2010). *De nieuwe wet op de onderhoudsbijdrage voor kinderen. CAW vzw*.

Spruijt, E., & Kormos, H. (2010). Handboek scheiden en de kinderen: voor de beroeps-kracht die met scheidingskinderen te maken heeft. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Swennen, F. (2017). Het personen- en familierecht. Mortsel: Intersentia.

Tomassen-van der Lans, M. (2015). Verplicht ouderschapsplan bij scheiding weinig effectief. Vrije Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.

Vanassche, S., Sodermans, A. K., Matthijs, K., & Swicegood, G. (2014). Commuting between two parental households: The association between joint physical custody and adolescent wellbeing following divorce. Journal of Family Studies, 19(2), 139-158. doi:10.5172/jfs.2013.19.2.139

Verschelden, G. (2016). Handboek Belgisch Personen- en familierecht. Brugge: Die Keure.

Eindnoten

(1) Cuypers, Mortelmans & Torfs, 2008.

(2) Swennen, 2017; Verschelden, 2016.

(3) Bastaits, Van Peer, Mortelmans, Alofs, & Pasteels, 2011.

(4) Bastaits, Van Peer, Mortelmans, et al., 2011.

(5) Vanassche, Sodermans, Matthijs, & Swicegood, 2014.

(6) Mortelmans et al., 2011.

(7)Bastaits, Pasteels, Van Peer, & Mortelmans, 2011.

(8) De Rijksoverheid voor Nederland, 2010; Donders, 2008; Groenhuijsen, 2006; Spruijt & Kormos, 2010.

(9) (Bastaits, Pasteels, et al., 2011)

(10) (Mortelmans et al., 2011)

(11) zie de wet van 19 maart 2010 aangaande de onderhoudsbijdrage van kinderen

(12) Bastaits, Van Peer, & Mortelmans, 2011.

(13) Spruijt & Kormos, 2010.

(14) Geurts & Ter Voert, 2014; Tomassen-van der Lans, 2015.

(15) Tomassen-van der Lans, 2015.

(16) Geurts & Ter Voert, 2014; Tomassen-van der Lans, 2015.

Geen wondermiddel, wel een houvast bij gedeeld ouderschap

Dominique van den Akker en Bruno Vanobbergen
Kinderrechtencommissariaat

20 jaar Kinderrechtencommissariaat, 20 jaar klachten over scheidingen

Dertien jaar geleden deelden mijn ouders een droom: ze wilden een kind. Ik was hun 'liefdeskind'. Ze hadden plannen voor mij. Ze spraken over mijn school, mijn hobby's, of ik een hond kreeg, mijn vriendjes… Het werkte zo goed dat er ook een broertje kwam. Tien jaar later was het plots gedaan. Ik weet niet echt waarom. Ze zijn boos op elkaar, zeggen ze, maar zeker niet op ons. Zo voelt het niet, de ruzies gaan immers altijd over ons. Bij mama mogen we niet bellen naar papa, papa wil niet meebetalen voor de laptop die ik voor school nodig heb, mijn broer mag tijdens de week van mama niet naar de voetbaltraining, van papa mocht ik niet mee op reis met mijn oma omdat er enkele dagen in zijn week vielen. De rechter wil dat mijn ouders moeite doen om overeen te komen over de regelingen… en nu maken ze ruzie over de verblijfsregeling. Waar zijn die dromen en plannen gebleven die ze voor ons hadden? Ik hoop op de dag dat ze terug onze 'ouders' worden in plaats van al dat geruzie.

Myrthe, 13 jaar

De allereerste klacht op het Kinderrechtencommissariaat ging over een probleem bij de uitvoering van de verblijfsregeling van de kinderen na een scheiding. Het is hier niet bij gebleven. Na bijna twintig jaar staan er meer dan vierduizend pijnlijke verhalen over (vecht)scheidingen op de teller van onze klachtenlijn. Het zijn kinderen en jongeren zelf, maar ook heel wat ouders, grootouders en professionals die ons hierover contacteren. Het is natuurlijk niet overal kommer en kwel na een scheiding, maar de succesverhalen horen wij niet. Alleen zeer problematische en vaak schrijnende situaties bereiken ons. Diegenen waar niemand nog een uitweg ziet om het leed van de kinderen te verzachten. Bijna dagelijks horen we hoe het pijnlijk fout het kan gaan wanneer een conflict op de spits wordt gedreven en ouders niet meer aan hetzelfde zeel trekken in de opvoeding van hun kind.

Is er in die bijna twintig jaar dan niets veranderd? Toch wel, veel zelfs, zowel in de praktijk als op wetgevend vlak. Er is de invoering van de schuldloze scheiding en de evolutie van het hoederrecht naar gedeeld ouderlijk gezag. Er zijn ook meer investeringen in neutrale bezoekruimtes. We denken ook aan het gelijk verdeeld verblijf als voorkeursregeling. Voor de kinderen is er de belangrijke uitbreiding van het spreekrecht. Bemiddeling staat meer en meer op de voorgrond. Er gaat ook meer aandacht naar de therapeutische proefprojecten voor gezinnen die vastlopen in scheidingsconflicten en er is het ontstaan van de familierechtbank. En laat ons ook de rol van de justitiehuizen niet vergeten. Het Kinderrechtencommissariaat steunt heel wat van deze evoluties. Wij blijven ervan overtuigd dat het om bijna noodzakelijke verwezenlijkingen gaat in de zoektocht naar oplossingen voor scheidingen met een hoog conflictgehalte.

> *“We horen nog steeds dezelfde conflicten: rond schoolkeuze, deelname aan sportclub, toestemming voor medische en therapeutische zorgen, tussenkomst in specifieke kosten, toestemming voor vakantie-initiatieven en niet naleven van de verblijfs- en omgangsregeling.”*

Ondanks al deze inspanningen veranderde het klachtenbeeld weinig. We horen nog steeds dezelfde conflicten: rond schoolkeuze, deelname aan sportclub, toestemming voor medische en therapeutische zorgen, bijhouden van de kids-ID, tussenkomst in specifieke kosten, toestemming voor vakantie-initiatieven, parentale ontvoering, niet naleven van de verblijfs- en omgangsregeling, ruzie bij overdracht van de kinderen, kwaadspreken over de andere ouder, ouderverstoting… Dit proberen verklaren of duiden is niet zo eenvoudig.

Waarom slagen we er niet altijd in om greep te krijgen op de strijd die ouders kunnen voeren over de hoofden van de kinderen ondanks alle inspanningen op wetgevend vlak? Er is al veel over geschreven en gezegd, zelfs onderzocht, maar scheidingen met een conflictgehalte lijken vaak onoplosbaar. Ook op het Kinderrechtencommissariaat bezorgen conflictgeladen scheidingen ons kopzorgen en een gevoel van machteloosheid.

Laat ons in een eerste stap goed proberen te begrijpen wat de vele klachten en signalen ons leren. Dat moet ons toelaten om in een tweede stap te ijveren voor het investeren in conflictvermindering . We zullen daarbij uiteraard ook aandacht hebben voor de mogelijke rol voor het ouderschapsplan.

Wat kunnen we leren uit de klachten van kinderen?

Hoe verschillend elke situatie en elk kind ook is, in de gesprekken met kinderen en jongeren en hun omgeving zien we een aantal constanten:

- Door de scheiding worden ouders ex-partners, maar de ouderrol blijft bestaan. Het is niet evident om uit elkaar te gaan en ouderschap te combineren. De communicatie tussen de ouders gaat gepaard met negatieve gevoelens tegenover elkaar en soms ook met handelingen die bedoeld zijn om de ex-partner te kwetsen of schaden, maar niet om de kinderen kwaad te berokkenen. Ouders hebben vaak een onrealistisch beeld van de impact hiervan op hun kind of over hun eigen aandeel wanneer het kind aangeeft dat hij het moeilijk heeft. **Ouders kijken vooral naar het gedrag van de ex-partner om oorzaken te zoeken voor problemen bij de kinderen, eerder dan naar het proces dat zich afspeelt en de gehele context waarin de kinderen zich bevinden.** Alleen voelen ouders zich onmachtig om de impact op de kinderen te stoppen. Ze zoeken houvast om het conflict te stoppen of leefbaar te maken.

- Bemiddeling kan niet worden opgestart of loopt vaak spaak door een gebrek aan vrijwillige medewerking van een ouder. Ondanks het alternatief van bemiddeling stappen koppels nog altijd (te) snel naar de rechtbank om hun scheiding te regelen. Een rechtszaak werkt echter vaak escalerend, zelfs al zien we dat beide ouders, elk met hun visie, toch het belang van hun kind wensen na te streven. Ook als het grondig fout loopt, staan ouders tegenover elkaar in de rechtbank. Een interventie dringt zich dan op in het belang van de kinderen. **Van de kinderen horen we dat zelfs na een beslissing van de rechter de problemen en het geruzie van ouders niet weggewerkt zijn.** Er is immers altijd een winnaar en een verliezer. Na de beslissing wordt dan van de ouders verwacht dat ze verder samenwerken in eenheid als het over de kinderen gaat.

- Kinderen geven aan dat ze zich vaak niet gehoord voelen en niet juist geïnformeerd zijn over wat er gebeurt. Ze zitten nochtans midden in het spanningsveld en ook hun leven staat op zijn kop. Ook wanneer ouders kiezen voor bemiddeling geven kinderen aan dat ze er geen of onvoldoende een plaats in krijgen. **Kinderen vragen een volwaardige stem in het conflict, niet dat ze dan zelf kunnen kiezen, maar wel dat ze gehoord en ernstig genomen worden** en dat hun belang centraal staat.

Onze overheid heeft vanuit het Kinderrechtenverdrag de opdracht om kinderen te beschermen en hulp te bieden waar het fout loopt. Er zijn vele lovenswaardige initiatieven die gaan van preventie tot interventie als dat nodig is. Ze vertrekken echter vanuit de belangen van de ouders en nog te weinig vanuit de belangen van het kind. Al zien we de laatste tijd gelukkig steeds vaker een veel grotere aandacht voor het vrijwaren en versterken van het belang van het kind.

Conflicten over ‘ouderschap’ lossen we vandaag op in de rechtbank. De term ‘vechtscheiding’ gebruiken we te pas en te onpas om een scheiding in een sfeer van conflict te benoemen. Dat draagt bij tot de manier waarop we kijken naar mogelijke oplossingen. Het benadrukt de strijd, terwijl het doel precies is te komen tot een gezamenlijk ouderschap. Het antwoord op een strijd is doorgaans een juridische procedure. Een procedure richt zich op de oplossing voor het conflict tussen ouders, maar geeft geen antwoord op de manier waarop ouders omgaan met elkaar en de kinderen. Rechtspraak is er in wezen niet op gericht om ouders tot inzicht te brengen over gezamenlijk ouderschap in het belang van hun kind. We moeten durven erkennen dat een vonnis geen garantie is voor goede en gezonde intermenselijke relaties. De rechtbank kan uitspraken doen over het ouderlijk gezag, de verblijfs- en omgangsregeling, de onderhoudsplicht en straffen opleggen wanneer een ouder het vonnis niet naleeft. Maar ouderschap is veel meer dan dat. Het gaat in het dagelijks leven hoofdzakelijk om afspraken

over zorg, ontwikkeling en opvoeding, om gezonde communicatie en om flexibiliteit in de afspraken. Intermenselijke relaties laten zich niet zomaar binden aan regels.

Het klachtenbeeld en de gesprekken met kinderen tonen aan wat zij belangrijk vinden. Ze brengen verrassende inzichten die kinderen in hun eigen woorden verwoorden. Wij vertalen ze als volgt:

- Conflictbeheersing is prioritair en heeft voorrang op de keuze van de regeling. De impact van het conflict op kinderen en jongeren is ontzettend groot, zoals deze getuigenis van Thomas van 16 aantoont:
  "Mijn ouders ruziën over alles. Eigenlijk nog meer dan toen ze nog samen waren. En ik zit er tussenin. Wil ik iets doen met mijn vader, dan voelt mijn moeder zich gekwetst en mag het niet. Wil ik bij mijn moeder studeren omdat het daar rustiger is, dan ligt mijn vader dwars omdat hij er van uitgaat dat ik daar mijn zin kan doen. Ik loop voortdurend op eieren en dat vreet aan mij. Later zal je het wel begrijpen, zegt mijn moeder dan. Ik denk het niet."

- Er moet veel korter op de bal kunnen gespeeld worden als ouders het niet eens zijn bij belangrijke beslissingen over hun kinderen.

- Ouders moeten eerst kijken naar wat belangrijk is voor de kinderen.

- We moeten naar ouders en kinderen zelf kijken in het zoeken naar oplossing voor het vermijden of beheersen van conflicten. Niet omgekeerd door een situatie te doen passen in bestaande modellen. Elke situatie is anders en uniek.

- Er moet een mentaliteitsverandering komen bij vechtende ouders, eerder dan een bestraffing. Kinderen voelen zich schuldig als dat gebeurt.

- Het belang van het kind moet het uitgangspunt zijn. Over de invulling er van moet meer eensgezindheid komen. Ook al betekent dit dat een ouder zich geschonden voelt in zijn rechten.

- Kinderen willen beschouwd worden als een volwaardig individu, een volwaardige speler in het hertekenen van de gezinsrelaties na de scheiding. Niet in de zin dat ze kunnen kiezen, wel dat hun mening meetelt en gehoord wordt.

"Kinderen willen beschouwd worden als een volwaardig individu, een volwaardige speler in het hertekenen van de gezinsrelaties na de scheiding. Niet in de zin dat ze kunnen kiezen, wel dat hun mening meetelt en gehoord wordt."

Investeren in conflictvermindering

Al sinds de beginjaren van het Kinderrechtencommissariaat adviseren we het beleid om vooral te investeren in conflictvermindering of -beheersing. Dat is in het belang van alle betrokkenen en zeker dat van de kinderen. Ouders dienen zich bewust te zijn van hun blijvend ouderschap, ook na de scheiding. De wetgever speelde hier al op in door het gedeeld ouderlijk gezag in te voeren. In de vorm is er dus geen hinderpaal meer voor ouders om samen en op een gelijkwaardige manier het ouderschap verder in te vullen. Maar is er ook nood aan een mentaliteitsverandering, zodat de theorie en het gedachtengoed zich ook vertalen naar de praktijk. Ouders moeten hun eigen noden en belangen durven opzijzetten in het belang van de kinderen. Dat vraagt moed en inzicht.

Komen tot een mentaliteitsverandering hoeft niet altijd gepaard te gaan met grote veranderingen in de wetgeving of een verruiming van het remediëringsaanbod bij conflicten. Soms volstaat een eenvoudig toepasbaar instrument, zoals het idee van een ouderschapsplan om hieraan tegemoet te komen. In dit plan is er, naast afspraken over de verblijfs- en omgangsregeling en de onderhoudsbijdragen voor de kinderen, ook ruimte om na te denken over de invulling van het verderzetten van het ouderschap.

We zien een ouderschapsplan zeker niet als een wondermiddel waarmee we alle relationele en opvoedingsconflicten plots kunnen voorkomen. We kunnen wel meer problemen voorkomen door op voorhand goed na te denken over verantwoordelijkheden. Wanneer we die vastleggen in een ouderschapsplan kan dat ouders een houvast geven. Het geeft hen de spiegel die er soms nodig is om naar de opvoeding van hun kind te kijken vanuit het belang van het kind. Het doet ouders stilstaan bij de blijvende verantwoordelijkheid ten overstaan van hun kind. Het biedt ook een kapstok om op terug te vallen wanneer ouders voor belangrijke beslissingen staan in de opvoeding. In het geval er onenigheid is of dreigt te ontstaan, kan men terugvallen op het engagement dat ouders voor hun kind hebben aangegaan op het moment van de scheiding.

Kinderen en jongeren zijn zelf sterk vragende partij om betrokken te worden in de zoektocht naar een werkbare manier van omgaan met elkaar. Het is dan ook belangrijk dat we op zoek gaan naar hoe we hen inspraak kunnen geven bij het opstellen van een ouderschapsplan. Dat is niet evident en diverse factoren zullen meespelen, zoals de leeftijd van de kinderen, de ernst van het conflict of de bereidheid van de ouders. Een belangrijke sleutel ligt in het traject dat ouders en kinderen met elkaar kunnen en mogen gaan. We zien vandaag hoe sommige justitiehuizen in het kader van het maatschappelijk onderzoek met de ouders en de kinderen een proces vormgeven waarin het perspectief van het kind centraal staat. Voorbij het conflict leert men de ouders inzien hoe belangrijk het is hun blik te richten op het welzijn en het belang van de kinderen. Daar ligt een mogelijks interessant vertrekpunt voor herstel. En dus ook voor het ouderschapsplan.

Het ouderschapsplan in Nederland

Dianne J.I. Kroezen
specialiste in familierecht

Vóór 1998

Een scheiding is een ingrijpende gebeurtenis in iemands leven, vergelijkbaar met het overlijden van een naaste. De voorzieningen die hierbij getroffen worden, moeten dus gericht zijn op stabiliteit en continuïteit voor de betrokkenen, waaronder de kinderen. Kijken we naar het VN-verdrag van de rechten van het kind (IVRK) van 20 november 1989 dan vormen de belangen van kinderen hierbij een eerste overweging. Daarbij geven de ouders de primaire zorg en blijft het contact met beide ouders en de ontwikkeling van de eigen identiteit van een kind gewaarborgd.

In Nederland bestond tot 1 januari 1998 ouderlijk gezag door middel van voogdij en toeziende voogdij. Dit hield in dat de verzorgende ouder, meestal de moeder, in het algemeen over alle boven-het-dagelijks-uitstijgende-voorzieningen voor het kind besliste. De toeziende voogd, meestal de vader, kwam enkel als gezagdrager in beeld op het moment dat de voogd kwam te overlijden, of niet langer in staat was het gezag uit te oefenen. Daarnaast hadden het kind en de niet-verzorgende ouder het recht op contact met elkaar, meestal was de regeling een verblijf van een weekend per veertien dagen, en gedurende de helft van de schoolvakanties. Dit is in 1998 gewijzigd in gezamenlijk ouderlijk gezag. Beide ouders bleven vanaf dat moment[1] na de scheiding belast met het gezamenlijke ouderlijke gezag over hun minderjarige kinderen.

Op 1 maart 2009 werden het verplichte ouderschapsplan en de term “gelijkwaardig ouderschap” bij wet vastgelegd. Met het verplichte ouderschapsplan heeft de Nederlandse wetgever de bedoeling de negatieve gevolgen van een scheiding voor kinderen te beperken en ook de Nederlandse wetgeving meer in overeenstemming te brengen met het IVRK.

Een verplicht ouderschapsplan

Ouders moeten een ouderschapsplan aan de rechter voorleggen dat door hen beiden is ondertekend. Een eenzijdig ouderschapsplan behoort dus niet tot de mogelijkheden. Pas dan kan hun verzoek aan de rechtbank tot het uitspreken van de echtscheiding of de ontbinding van hun geregistreerde partnerschap ontvankelijk verklaard worden.

> *“Ouders moeten een ouderschapsplan aan de rechter voorleggen dat door hen beiden is ondertekend. Een eenzijdig ouderschapsplan behoort dus niet tot de mogelijkheden.”*

Een ouderschapsplan is een overeenkomst tussen de ouders over **drie uitdrukkelijk in de wet genoemde voorzieningen voor hun minderjarige kinderen**: een regeling tot de verdeling van de zorg- en opvoedingstaken, een informatie- en consultatieregeling en ten slotte een financiële regeling. Deze laatste voorziening leidde door de jaren heen tot discussie of ze wel thuishoorde in het ouderschapsplan, nu het financiële belang daardoor rechtstreeks bij de overige twee voorzieningen wordt betrokken.

Gehuwde en geregistreerde ouders die willen scheiden, moeten dus eerst een ouderschapsplan voorleggen. Maar de verplichting rust ook op de ‘informeel samenwonende ouders’. In de wet is voorzien dat zij zich met een ouderschapsplan tot de (kinder)rechter moeten wenden als ze een geschil hebben over hun minderjarige kinderen, tenminste als ze gezamenlijk met het ouderlijke gezag belast zijn. Als zo’n plan er niet is, kan de zaak niet in behandeling genomen worden. Het ouderschapsplan heeft zo ook buiten de (echt)scheidingsprocedures haar intrede gedaan.

Tot zo ver de theorie. De praktijk strookt evenwel niet helemaal met dat wettelijke kader. Uit onderzoek[2] blijkt dat de rechter slechts sporadisch vraagt naar het ouderschapsplan wanneer informeel samenwonende ouders een geschil voorleggen, hoewel dit verplicht is.[3] En ook wat betreft de verzoeken tot echtscheiding en ontbinding van geregistreerd partnerschap wijkt de rechtspraktijk af van wat vooropgesteld wordt in de wet. De ontsnappingsclausule van artikel 815 lid 6 van het Wetboek van Rechtsvordering wordt dusdanig breed toegepast dat vrijwel elk verzoek ontvankelijk wordt verklaard als de betrokkenen kunnen motiveren waarom een ouderschapsplan ontbreekt. De niet-ontvankelijkheid als sanctie op het ontbreken van een plan is dus in de rechtspraak achterhaald.

De toetsing van de afspraken, die zijn vastgelegd in een ouderschapsplan, vindt marginaal plaats. Dit betekent dat zolang de ouders binnen de wettelijke kaders blijven, **een ouderschapsplan niet snel inhoudelijk zal worden beoordeeld**. Toch zijn er enkele, uitzonderlijke, gevallen bekend van rechters die naar aanleiding van een concreet ouderschapsplan een inhoudelijke toetsing toepasten. Dit zou bijvoorbeeld kunnen gebeuren als er in het ouderschapsplan een nietig beding staat, een zeer vage regeling, of een regeling die niet in het belang van het kind wordt geacht[4].

Een gelijkwaardig ouderschap

De invoering van het ouderschapsplan en de veranderende maatschappij hebben ertoe geleid dat er steeds vaker een beroep gedaan wordt op de term 'gelijkwaardig ouderschap'. Denk aan de vaders die wekelijks een vaste 'zorgdag' inplannen daar waar zij voorheen naar hun werk gingen. In de literatuur wordt overigens verschillend gedacht over de uitleg van de term gelijkwaardig ouderschap. Sommige deskundigen stellen dat dit niet betekent dat co-ouderschap als uitgangspunt geldt, terwijl anderen dat wel zo interpreteren.[5] Co-ouderschap houdt in dat beide ouders de zorg en opvoeding voortzetten in een min of meer gelijke verdeling van de zorgtijd en -taken.

Inmiddels zorgt 40 % van de hoogopgeleide ouders na scheiding door middel van co-ouderschap voor de kinderen. Bij de lager opgeleide ouders geldt dat voor 20 % van de gescheiden ouders. Gemiddeld komt dit neer op 27 % van alle gescheiden ouders die na een scheiding door middel van co-ouderschap voor de kinderen zorgen[6].

Door de veranderende maatschappij is er steeds meer gelijkwaardigheid ontstaan tussen beide ouders, maar dat geeft ook weer nieuwe geschillen tussen dezelfde ouders als zij uit elkaar gaan. Denk aan de wijze van communicatie tussen hen over de kinderen. Ex-partners reageren vaak vanuit oud zeer, dat stamt uit hun affectieve relatie, zoals geschonden vertrouwen. Nu zijn ze genoodzaakt om met elkaar samen te werken als 'collega' ouders. Bovendien zijn kinderen loyaal naar beide ouders toe. Maar zij hebben het gevoel dat zij niet vrij kunnen zijn in hun contacten met hen als daar ruzie of strijd uit voortkomt. **Kinderen komen klem te zitten tussen hun ouders en schakelen over naar een overlevingsmodus**. Zij zullen zich niet snel uitlaten over de ene ouder tegenover hun andere ouder. Kinderen leren focussen op de behoefte van hun ouders in plaats van te focussen op hun eigen behoefte. Dat schaadt hun ontwikkeling.

Een constructieve 'ouderlijke' communicatie

Voor een goede invulling van het ouderschap na een scheiding is een constructieve communicatie over de kinderen tussen de ouders van groot belang. Uit diverse onderzoeken is al gebleken dat het schadelijk is voor de ontwikkeling van kinderen als zij geconfronteerd worden met een jarenlange strijd tussen hun ouders of als zij als boodschapper worden gebruikt tussen hun ouders.

> *“Uit diverse onderzoeken is al gebleken dat het schadelijk is voor de ontwikkeling van kinderen als zij geconfronteerd worden met een jarenlange strijd tussen hun ouders of als zij als boodschapper worden gebruikt tussen hun ouders.”*

Een neveneffect van een verplicht ouderschapsplan is dat er meer (potentiële) geschillen zijn tijdens de te doorlopen scheidingsprocedure, zo bleek uit onderzoek. Of dat de conclusie zou rechtvaardigen dat we daarmee het ouderschapsplan als een mislukt experiment zou moeten beschouwen, vind ik niet. Een ouderschapsplan heeft wel degelijk een toegevoegde waarde als de ouders ook daadwerkelijk tot een constructieve 'ouderlijke' samenwerking met elkaar (kunnen) komen.

Nederland is in 2009 gestart met het aansporen tot een overleg en het vooraf bedenken van de te treffen voorzieningen voor de kinderen. We zien ook dat de laatste jaren het aantal procedures zonder tegenspraak (lees: de gezamenlijke verzoeken tot echtscheiding en de eenzijdige verzoeken tot echtscheiding die niet betwist worden) jaarlijks significant blijven stijgen. De laatste cijfers uit 2016 geven weer dat slechts nog in 13 %[7] (afgerond) van alle echtscheidingsprocedures sprake is van tegenspraak en dat hoeft niet altijd te gaan over de treffen voorzieningen voor de kinderen.
Deze cijfers zeggen mij dat het ouderschapsplan ertoe heeft geleid dat ouders steeds meer in overleg zijn gegaan over de te treffen voorzieningen voor de kinderen. Door het verplicht stellen van het ouderschapsplan moeten ouders eenmalig in overleg met elkaar treden. De steeds kleiner wordende groep ouders die dat consequent weigert of daarin niet slaagt, wordt steeds meer een uitzondering.

Het verplichte overleg moet slecht één keer plaats vinden, met name bij aanvang van de scheiding. Het eenmalige karakter van dit overleg is een beperking waardoor een mogelijk strijd over de kinderen daarna nog kan blijven voortbestaan.

De ‘hoog-conflict-scheidingen’

Inmiddels hebben we in Nederland de Divorce Challenge gehad en is er een platform opgericht onder leiding van oud-minister voor Jeugd en Gezin, André Rouvoet, om schade bij kinderen door scheidingen te voorkomen of te verminderen. Dit krijgt nog steeds veel aandacht in de media en in de politiek, en geeft aan dat er nog vele zaken niet goed verlopen, ondanks de introductie van het verplichte ouderschapsplan.

Mijns inziens is het nodig om nader onderzoek te doen naar de oorzaak van de hardnekkige hoog-conflictscheidingen, zoals psychi(atri)sche problematiek, en/of financiële problematiek en/of al tijdens de relatie ontstane onevenwichtige machtsbalans, waarbij huiselijk geweld lang vóór de scheiding voorkwam. Dit om te achterhalen welke specifieke aanpak bij een concrete scheiding nodig is, zogenaamd maatwerk: ‘licht waar het kan, zwaar waar het moet’.
Een voorbeeld van een regelmatig voorkomende hoog-conflictscheiding is de situatie waarbij partners die een kind krijgen onvoldoende voorbereid zijn op het ouderschap en de impact op de partnerrelatie. **Sommige ouders kennen elkaars visie ten aanzien van de opvoeding en verzorging van een kind eenvoudigweg onvoldoende**. Voor hen zou ouderschapseducatie alvorens ze ouder worden van belang kunnen zijn. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat ouders door educatie beter zijn voorbereid op het ouderschap.[8]

Conclusie

Het ouderschapsplan werkt prima voor ouders die op een constructieve manier verder kunnen communiceren met elkaar over de kinderen, ondanks hun eerdere relationele problemen. Hiervoor is een omzetting van een partnerrelatie naar enkel een relatie als de ouders van de kinderen noodzakelijk, maar zal ook gekeken moeten worden naar de mogelijkheden en beperkingen van de ouders zodat zij goede ouders voor hun kinderen kunnen zijn. Vele ouders zullen een voorbereiding op het ouderschap nodig hebben en deskundige begeleiding bij de scheiding. Ook moet er een periodieke evaluatie/overleg plaatsvinden om tot een geschikt en ook duurzaam ouderschap(splan) te komen.

“Vele ouders zullen een voorbereiding op het ouderschap nodig hebben en deskundige begeleiding bij de scheiding. Ook moet er een periodieke evaluatie/overleg plaatsvinden om tot een geschikt en ook duurzaam ouderschap(splan) te komen.”

Eindnoten

(1) De Hoge Raad legde dit nieuwe wetsartikel uit in haar uitspraak van 10 september 1999, ECLI:HR:1999:ZC2963, m nt S.F.M. Wortmann

(2) "Het verplichte ouderschapsplan: regeling en werking" van M. Tomassen-Van der Lans uit 2015

(3) 'Het verplichte ouderschapsplan: regeling en werking', Academisch proefschrift voor Vrije Universiteit, door M. Tomassen-van der Lans, 2015, ISBN: 978-94-6290-054-7

(4) ECLI:NL:RBSGR:2010:BL1926, ECLI:NL:RBSGR:2010:BL2091, ECLI:NL:RBSGR:2010:BL2081, ECLI:NL:RBSGR:2010:BL1932, ECLI:NL:RBLIM:2014:3459, ECLI:NL:RBLIM:2014:3459

(5) J.C.E. Ackermans-Wijn en G.W. Brands-Bottema, 'De invoering van het ouderschapsplan: goed bedoeld, slecht geregeld, Trema 2009, p.45-53 en F. Schonewille, 'De wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding is een feit: exit klassieke omgangsregeling', Weeklad voor privaatrecht, Notariaat en registratie 2009, 6800, p.430-441.

(6) Onderzoek 'Nieuwe families in Nederland', uitgevoerd door de Universiteit Utrecht in samenwerking met het CBS, december 2017.

(7) Factsheet 2017-1 'Scheidingen 2016, gerechtelijke procedures en gesubsidieerde rechtsbijstand' van het WODC, wetenschappelijk onderzoeks- en documentatiecentrum van het Ministerie van Veiligheid en Justitie (nu: Ministerie van Justitie en Veiligheid) door M. ter Voert, april 2017.

(8) Onderzoek in de VS: Prevention Science, August 2016, Volume 17, issue 6, pp 751-764, door M.E. Feinberg, Onderzoek in Nederland: Ouderteam.nu van de Lectoraat Hogeschool Leiden, zie ook Artikel 'Ouderbegeleiding: van 'zeggen hoe' naar 'zorgen dat', door Susan Ketner en Carolien Gravesteijn (hsleiden.nl)

Een ouderschapsplan voor elk kind

Erika Coene
Gezinsbond vzw

In de bijdragen die vooraf gaan, lichten voorstanders van het ouderschapsplan vanuit drie verscheiden invalshoeken toe waarom het ouderschapsplan zo belangrijk is.
De Gezinsbond kiest voor een wetenschappelijke benadering, het kinderrechtenperspectief en de (Nederlandse) praktijkervaring.
Allen houden we een pleidooi voor een mentaliteitswijziging bij ouders en zijn we overtuigd van de meerwaarde van een wettelijke stimulans (met name de invoering van het verplichte ouderschapsplan) die ouders ertoe beweegt om de belangen van de kinderen centraal te stellen bij een scheiding.

Ongeacht de relatievorm

Als de belangen van kinderen het uitgangspunt zijn, is het evident dat er een verplichting tot het opstellen van een ouderschapsplan is, ongeacht de samenlevingsvorm waar de ouders voor kozen. Een transparant en eenvoudig principe waarvan de uitvoering een stuk complexer is en verschilt naargelang de samenlevingsvorm van de ouders.

Huwelijk

Bij de ontbinding van het huwelijk door echtscheiding, is er altijd een vonnis van de rechtbank nodig. Een ouderschapsplan voorleggen als ontvankelijkheidsvereiste voor het echtscheidingsverzoek ligt dan voor de hand. Al zit daar een addertje onder het gras. Artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens zegt dat de Staten moeten zorgen dat elke burger zijn zaak kan voorleggen aan de rechter. Als koppels niet meer in staat zijn om nog te communiceren met elkaar, zelfs niet over het welzijn van de gemeenschappelijke kinderen, komt er allicht geen plan. Deze reden is niet voldoende om burgers het grondrecht van toegang tot de rechterlijke macht te ontzeggen. Het is daarom noodzakelijk dat de wet voorziet dat de rechter desgevallend maatregelen kan opleggen. Telkens wanneer een rechter geconfronteerd wordt met een situatie waarin er geen of een onvolledig ouderschapsplan is, moet automatisch een jeugdadvocaat aangesteld worden die de invalshoek van het kind bevraagt en bespreekt. Dit naar analogie van de bijzondere curator in Nederland die een gelijkaardige functie vervult.

Wettelijk samenwonen

Bij wettelijk samenwonen volstaat een verklaring voor de ambtenaar van burgerlijke stand om een einde te maken aan de relatie. De wetgeving zou bijgevolg moeten voorzien dat de ambtenaar slechts akte kan nemen van een beëindiging als ze vergezeld is van een ouderschapsplan met uitvoerbare kracht. Dit wil zeggen dat een rechter de akte homologeert of dat het gaat over een notariële akte. Maar niet iedere overeenkomst komt in aanmerking voor homologatie door de rechtbank. De overeenkomst moet opgesteld zijn met tussenkomst van een erkend bemiddelaar. Dit betekent bijkomende kosten voor de ex-partners (notaris of bemiddelaar en rechtbank). Controle over de kosten moeten bewaakt worden.

Feitelijk samenwonen

Bij feitelijk samenwonen gaan mensen uit elkaar zonder enige formaliteit. Een adreswijziging op de gemeente volstaat om niet langer feitelijk samen te wonen. Onze visie over een ouderschapsplan vertrekt vanuit het belang van het kind, dus ook in deze situaties is een ouderschapsplan vereist. Er is geen formeel ankerpunt om de ex-partners te verplichten dit plan voor te leggen, toch blijft het belangrijk om de verplichting in te voeren. Een stok achter de deur: als de ouders op een later tijdstip maatregelen aan de familierechtbank willen vragen over hun gemeenschappelijke kinderen, zal deze naar het ouderschapsplan vragen en kan de procedure ernstige vertraging oplopen als dat plan niet voorhanden is. Feitelijk samenwonenden moeten voor de homologatie van hun ouderschapsplan wel toegang krijgen tot de familierechtbank. Vandaag is dat voor hen in principe niet het geval. Ook in Nederland, waar het ouderschapsplan al sedert 2009 een verplichting is, kan men de ver-

plichting om een ouderschapsplan op te stellen bij feitelijk samenwonenden (mensen in een informele relatie heet dat daar) niet hard maken op het moment van de scheiding. En toch worden er sedert de invoering van de wet meer ouderschapsplannen opgesteld, ook door feitelijk samenwonenden. De verklaring is allicht dat **in Nederland met de wet ook een mentaliteitswijziging is geïntroduceerd die langzaam maar zeker haar weg vindt in de samenleving**.

Sensibilisering

Een bijkomende vraag is daarbij hoe ouders op de hoogte zullen zijn van de verplichting? En hoe we hen ervan overtuigen dat het opstellen van dergelijk plan een meerwaarde is voor alle betrokken partijen? Uit het verhaal van de Nederlandse Dianne Kroezen leerden we dat de absolute verplichting tot opstellen ook in Nederland niet in praktijk wordt waar gemaakt door rechters. Dit heeft veel te maken met het feit dat dergelijke verplichting op gespannen voet staat met de toegang tot de rechter die volgens het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens moet worden gegarandeerd. Bijgevolg is het absoluut noodzakelijk om naast de invoering van de verplichting ook te zorgen voor **goede informatie en uitgebreide sensibilisering**. Bovendien stelt het probleem zich afgetekend bij de feitelijk samenwonenden koppels. Op geen enkel formeel moment zal hen gevraagd worden naar het opgemaakte ouderschapsplan. Hoe zorgen we ervoor dat de informatie tot bij hen geraakt, en dat ze overtuigd zijn van de meerwaarde van deze wettelijke verplichting? Een mogelijke denkpiste is dat wanneer de ambtenaar van burgerlijke stand de adreswijziging noteert en merkt dat er gemeenschappelijke kinderen bij betrokken zijn, hij de ouders de nodige informatie verstrekt die hen op de verplichting wijst. Ook daar schuilt weer een addertje onder het gras. In situaties waarbij kinderen niet bij de ouders zijn gedomicilieerd, zoals pleegzorg, bestaat het risico dat ouders die beslissen om het feitelijk samenwonen te beëindigen, geen informatie krijgen over de verplichting. In een later stadium kunnen ze daar de gevolgen van dragen.

Daarom moeten ook andere wegen verkend worden voor het zo goed en breed mogelijk verspreiden van de informatie die mensen nodig hebben als ze beslissen om als partners uit elkaar te gaan. Deze pistes (eventueel cumulatief) kunnen ook een stap in de goede richting betekenen:

- Het **Kinderbijslagfonds** is per definitie van iedere wijziging in een gezinssituatie op de hoogte. Als via hen informatie wordt verspreid over het ouderschapsplan, kunnen we garanderen dat die info ook echt terechtkomt bij ieder gezin waarop de verplichting rust op het moment dat zij er nood aan hebben. Idealiter wordt niet alleen een kennisgeving van de verplichting doorgegeven, maar ook een brochure met meer info en een toeleiding naar bemiddeling.
- **Justitiehuizen** zijn vandaag georganiseerd op niveau van de gerechtelijke arrondissementen en verlenen mensen eerstelijns juridische hulp op hele diverse domeinen. Ook zij zijn een mooi kanaal om de nodige informatie te verspreiden en mensen met raad en daad bij te staan in zo'n woelige periode.
- Kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen lanceerde in 2015 een oproep voor de oprichting van een **scheidingsambtenaar**. Hij werd hierin bijgetreden, zowel uit wetenschappelijke, gerechtelijke als hulpverlenershoek. Deze ambtenaar zou kunnen zorgen voor empowerment door alle informatie over scheiding op een overzichtelijke manier te verzamelen en te vertalen naar gezinnen. Het spreekt voor zich dat ook het ouderschapsplan perfect in dit plaatje zou passen.

Aard van overeenkomst

Welke vorm moet het ouderschapsplan krijgen? Vandaag volstaat een handtekening op een overeenkomst tussen partijen om geldig te zijn. Maar wat als het toch niet loopt zoals gehoopt en de overeenkomst moet worden afgedwongen? Om ook in die gevallen stevig in je schoenen te staan, zorg je best dat de overeenkomst '**uitvoerbare kracht**' heeft. Dit kan op twee manieren: ofwel laat je de overeenkomst bij de notaris in een notariële akte gieten. Ofwel laat je het document homologeren door de familierechter. In principe zijn beide alternatieven evenwaardig. Mocht het ouderschapsplan een wettelijke verplichting worden, dan pleiten we ervoor dat het plan sowieso de vorm van een document met uitvoerbare kracht moet hebben (zie hoger).

Het ouderschapsplan bijsturen

Zelfs al is een ouderschapsplan opgesteld met de best mogelijke intenties, dan komt er wellicht nog een moment dat het plan aan herziening toe is. Of dat er een discussie ontstaat over interpretatie of uitvoering van de afspraken. Het is daarom ook geen overbodige luxe om hierover afspraken te maken.

Een eerste element is de frequentie waarmee het plan gezamenlijk wordt herbekeken. Kinderen groeien op, niet iedere situatie kan vooraf worden voorzien. Spreek daarom een vast moment af waarop je even samen naar het plan kijkt, en bijstuurt waar nodig.

Het is ook moeilijk in te schatten hoe de verstandhouding tussen de ex-partners zal evolueren na verloop van tijd. Daarom is het ook altijd goed om een **bemiddelingsclausule** op te nemen. Hierin engageren ouders zich om bij onenigheid eerst te proberen om de zaak op te lossen via bemiddeling, alvorens de stap naar de rechtbank te zetten. Minstens een inleidende sessie waar ieder ouder zijn visie heeft kunnen toelichten bij de bemiddelaar. Vanzelfsprekend kunnen ouders er zich niet toe engageren om nooit naar de rechtbank te stappen, want dat zou in strijd zijn met het recht op toegang tot de rechter. Maar een extra drempel inbouwen kan alleen de dialoog ten goede komen.

Het ouderschapsplan: breder dan ouders alleen

Erika Coene
Gezinsbond vzw

De ouders

In eerste instantie gaat het ouderschapsplan vanzelfsprekend over de positie die ouders zullen innemen tegenover hun minderjarige kinderen.
Over de term 'ouderlijk gezag' bestaan nog al eens misverstanden. Ook logisch als je weet dat de inhoud van het begrip ouderlijk gezag een enorme evolutie doormaakte in de loop van de jaren. Bovendien is er geen duidelijke wettelijke definitie, wat soms verwarring in de hand werkt.
Eenvoudig gesteld is ouderlijk gezag het geheel van bevoegdheden die ouders hebben tegenover hun minderjarige kinderen. Dat gaat over het nemen van belangrijke beslissingen over opleiding, gezondheid en opvoeding, maar ook over het recht om hun goederen te beheren, hen te vertegenwoordigen en het kind bij zich te hebben en ervoor te zorgen.

Het uitgangspunt van onze wetgever is (sinds 1995) dat het ouderlijk gezag over een minderjarige die twee ouders heeft, wordt uitgeoefend door de beide ouders samen. Dit los van de vraag of deze ouders al dan niet onder hetzelfde dak wonen. Een andere term hiervoor is gezagsco-ouderschap. In het geval van gescheiden ouders kan dit voor de nodige spanning zorgen, en daarom is het van groot belang om heldere afspraken te maken.

In uitzonderlijke gevallen kan een rechter in het belang van het kind afwijken van de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag. In dat geval zal de ouder die niet bekleed is met het gezag altijd toezicht mogen uitoefenen op de wijze waarop het ouderlijk gezag wordt in gevuld.

Naast gezagsco-ouderschap is er ook het verblijfsco-ouderschap, de benaming voor de concrete verdeling van het verblijf van de kinderen. De term co-ouderschap dekt dus twee ladingen: het gezagsco-ouderschap en het verblijfsco-ouderschap.

De kinderen

Bij het opstellen van het ouderschapsplan zijn er altijd drie partijen rechtstreeks betrokken: de beide ouders en het kind. Vreemd genoeg gebeurt het meer dan eens dat ouders onderling afspraken maken zonder de kinderen daarbij te betrekken. Een eerste cruciaal aandachtspunt bij het opmaken van een ouderschapsplan is daarom: **laat kinderen een hoofdrolspeler zijn in hun eigen verhaal.** Dat kan door ook met hen de belangrijke elementen te bespreken, te luisteren naar hun bezorgdheden, rekening te houden met de gevoeligheden. Dat wil uiteraard niet zeggen dat zij de beslissingen moeten nemen. Die verantwoordelijkheid is er één van de ouders. Het spreekt voor zich dat de mate waarin kinderen inspraak kunnen krijgen sterk afhankelijk is van hun leeftijd en maturiteit. Maar toch is het voor ieder kind, ongeacht de leeftijd, van belang om betrokken te worden bij zijn eigen verhaal.

In het beste geval komen ouders er onderling uit wat de ideale afspraken voor hun gezin zijn. Maar het is ook goed mogelijk dat begeleiding nodig is. Aarzel dan ook niet om beroep te doen op een **familiaal bemiddelaar**, die de gesprekken in goede banen kan leiden. Onder de rubriek 'interessante websites en links' vind je de weg naar een bemiddelaar. Wie lid is van de Gezinsbond krijgt bij Scheidingsconsulenten alvast een ledenkorting van 50 euro.

De grootouders?

Kleinkinderen spelen een belangrijke rol in het leven van grootouders en grootouders kunnen heel wat praktische en emotionele steun bieden aan het gezin van hun kleinkind. Uit ons eigen grootouderonderzoek uit 2016 blijkt dat de contacten met de betrokken kleinkinderen na een scheiding vaak veranderen. Van de grootouders met gescheiden kinderen ziet één op de drie zijn kleinkinderen minder na

de scheiding. Dat kan allerlei oorzaken hebben: de kleinkinderen kunnen bijvoorbeeld verhuizen en verder gaan wonen, soms verslechteren de relaties met kinderen of is er geen contact meer op momenten dat de kleinkinderen bij de ex-schoondochter of ex-schoonzoon verblijven. Een ruime helft van de grootouders in dat onderzoek ziet de kleinkinderen juist meer na de scheiding. Na de scheiding heeft hun kind, als alleenstaande ouder, meer hulp nodig van de grootouders, zowel voor emotionele ondersteuning als voor de combinatie van werk en gezin.
Grootouders hebben hierover vaak heel wat vragen en bezorgdheden.

Het is duidelijk dat het belangrijk is om ook na te denken over de rol die de grootouders na de scheiding zullen vervullen in het leven van de kleinkinderen, en hoe dat concreet zal worden ingevuld. Zullen zij (nog) voor opvang zorgen? Gaan de kleinkinderen op vaste tijdstippen naar hen toe? Van welke belangrijke zaken in het leven van hun kleinkinderen worden ze op de hoogte gehouden, en door wie? Krijgen ze het ouderschapsplan te zien, of worden ze gebrieft over de inhoud ervan?

Bovendien hebben grootouders een recht op persoonlijk contact, dat is zo in ons Burgerlijk Wetboek ingeschreven (artikel 375bis). Ze hoeven daarvoor zelfs geen bijzondere band met het kind aan te tonen. Grootouder zijn op zich is voldoende.
Dit omgangsrecht kan afgedwongen worden via de familierechtbank. Uiteraard vermijden we deze piste liefst.

Het is van groot belang dat grootouders niet vergeten worden bij een scheiding. Het is niet de bedoeling dat grootouders inspraak krijgen bij het opstellen van een ouderschapsplan. Erkenning voor hun rol in het leven van hun kleinkinderen is wel cruciaal. Het grootouderplan kan een onderdeel zijn van het ouderschapsplan, en voorkomt onzekerheid en misverstanden.

“Zonder ouderschapsplan waren er zeker discussies gekomen, waar onze kinderen ongewild bij betrokken zouden worden.”

Bij hun scheiding vroegen Marie en Claude advies aan Neo Bemiddeling over de afspraken rond de kinderen. Zij vertellen over hun ervaring.

“Zelf waren we vooral gefocust op de verblijfsregeling en het bedrag aan alimentatie, maar het ouderschapsplan werd zoveel meer. Onze ogen gingen wijd open toen we hoorden welke elementen zo’n ouderschapsplan allemaal kan bevatten. We raden nu andere koppels aan om zich te bezinnen over het nut van het maken van een ouderschapsplan en dit ook te overwegen voor het nieuw samengesteld gezin.

We waren zeker verrast toen de ‘gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag’ ter sprake kwam: wat we ook na de scheiding nog samen moesten als ouders! Geen flauw idee hadden we van tevoren. Een verblijfsregeling opstellen, ja dat wisten we wel. Maar dat dit zo uitgewerkt en sluitend geformuleerd kon, daar stonden we van te kijken. Het ouderschapsplan creëert ook ruimte voor flexibiliteit en wat we eerder inschatten als ‘onvoorzienbaar’, vangt het plan op. De kostenregeling met alles erop en eraan: berekening alimentatie op onze maat, een kindrekening, de bestemming van het kindergeld, de impact van het domicilie van de kinderen op sociaal-rechterlijk vlak, de fiscale aspecten... Het was veel en we hebben dat nu haarfijn geregeld.

Ook andere afspraken kwamen ter tafel. Wij gingen ervan uit dat we wel zouden praten als ’t nodig was. Regelmatig samenzitten voor een gericht gesprek hadden we daarbij niet echt voor ogen. Toen kregen we te horen dat we best afspraken maakten over hoe we om zouden gaan met onze verschillende aanpak van de kinderen, hoe de wisselmomenten zouden verlopen, wat we elk belangrijk vonden aan waarden en normen… Het leek een detail, maar ’t was er pal op toen ons werd gevraagd hoe we wat zouden regelen als er nieuwe partners zouden zijn. Welke taken en rol, welke ruimte we hen zouden geven?

Het ouderschapsplan omvat ook afspraken over welke contacten we zouden onderhouden zodat we allemaal optimaal op de hoogte bleven van het reilen en zeilen van onze kids. Ook concrete afspraken over kledij en hoe die op wisselmomenten bij de andere ouder zouden geraken. Bij aanvang stonden we lijnrecht tegenover elkaar als ’t ging over gezinsvakanties met de kinderen en de aparte zomerkampen die we hen zouden laten doen; en vooral in wiens vakantieperiode dat zou vallen en wie dan wat zou betalen. In het ouderschapsplan is dit allemaal netjes genoteerd.

Afspraken maken is één, ze naleven is twee! Maar we hebben alle afspraken samen gemaakt zodat we er alle twee achter staan. Dat maakt dat het ouderschapsplan zoveel voor ons betekent. Zonder bemiddeling, zouden we nooit zo’n plan hebben gehad, of misschien een flauw afkooksel. Gaandeweg zouden we aan de discussies merken wat we over het hoofd zagen. Mooi is ook dat we na een jaar dit ouderschapsplan een eerste maal zullen ‘evalueren’ en ‘bijsturen’, want niets blijft voor altijd hetzelfde. Zo blijven we als ouders on speaking terms en onze kinderen varen er wel bij.”

Een meegroei-ouderschapsplan

Cindy Capelleman en Eric De Corte
erkende scheidingsbemiddelaars

Een ouderschapsplan weerspiegelt op schrift hoe ex-partners hun blijvend ouderschap vorm willen geven. Het geeft een beeld van hoe ouders het opvoedingsproject van hun kind zien. Het is niet vanzelfsprekend (en ook niet altijd mogelijk) om hetzelfde project aan te houden. Iedere ouder legt eigen klemtonen en in elk huis gelden andere regels. En toch is het in het belang van het kind nodig dat ouders afspraken maken en komen tot een wederzijds begrip en respect voor elkaars verschillen.

Een ouderschapsplan is geen statisch gegeven. Situaties wijzigen, kinderen groeien op en ook het leven van gescheiden vaders en moeders verandert. Het is daarom belangrijk en nuttig om het ouderschapsplan een 'meegroei' karakter te geven. Maar wat moet er, naast de gezamenlijke uitoefening van het gezag, verblijfsregeling en kostenregeling, nog een volwaardige plaats krijgen in het ouderschapsplan? In de checklist (zie verder in deze publicatie) staan een reeks van elementen die scheidende ouders op weg helpen. Zaken die vaak vanzelfsprekend waren toen de ouders nog één gezin vormden. In een gezin horen ouders veel en gaan ze hierover ook spontaan of terloops in gesprek. Wanneer het kind plots op twee plaatsen verblijft, is dit een totaal andere situatie. Meer dan tevoren is er nood aan concrete afspraken tussen de ouders. Hoe zullen zij informatie uitwisselen en met elkaar blijven communiceren over alle aspecten van de opvoeding en over bezorgdheden die hierover bij ouders (kunnen) leven?

Alles start bij communicatie

De communicatie tussen gescheiden ouders onderling en die met hun opgroeiende kinderen is heel belangrijk. Alleen zo kunnen ouders samen de evolutie en het welzijn van hun kind(eren) opvolgen en bijstaan. Ze mogen dit niet aan het toeval overlaten, maar moeten hierover duidelijke afspraken maken. Ouders die geen nood hebben aan goede voorafgemaakte afspraken of het nut er (nog) niet van inzien, vertrouwen er meestal op dat het wel zal los lopen. Dat kan, maar **op voorhand afspraken maken, is een betere waarborg dan de hoop koesteren dat er op tijd en stond met elkaar wordt gesproken**. De praktijk toont te vaak aan dat communicatie voor de nodige frustratie kan zorgen. Informatie kan bijvoorbeeld te laat komen of ouders hebben een verschillend verwachtingspatroon rond de communicatie.

Als bemiddelaars kunnen wij tal van voorbeelden geven van slechte communicatie. Zo zijn er ouders die *dwingend communiceren,* bv. "Gelieve x volgende week 2 uur later te brengen". Op deze manier laat je de andere ouder geen keuze en is er geen respect naar elkaar toe. Het gebeurt vaak dat iets voor de vragende ouder zo belangrijk of evident lijkt dat de vraag niet gesteld wordt, maar er een mededeling komt waarnaar de andere ouder zich moet schikken. Er is ook *verwijtende communicatie*: banale misverstanden waarbij te snel (op basis van voorgeschiedenis) conclusies worden getrokken. Vaak zijn er ook *storingen in de communicatie*, soms over heel banale zaken die de ene ouder belangrijker vindt dan de andere. Dat kan gaan over details, maar ook bijvoorbeeld over de keuze van de kleding voor de kinderen, de grootte en kostprijs van de verjaardagcadeaus, het zakgeld...

Indien ouders niet meer met elkaar kunnen communiceren, hebben ze een eerste werkpunt: wat moet er gebeuren om communicatie opnieuw mogelijk te maken? Indien ze daarin lukken, moeten ze nagaan hoe die communicatie er uiteindelijk zal uitzien: waarover, frequentie, op welke manier… Elk ouderpaar doet dat op zijn manier, volgens zijn mogelijkheden, bereidheid, al dan niet met het gebruik van moderne middelen.

Tip: laat moderne middelen niet de enige communicatievorm zijn. Zie elkaar op tijd en ga met elkaar in gesprek, hoor woord en wederwoord als je elkaar aankijkt en kom samen tot een consensus… Het kan allemaal als de bereidheid ertoe aanwezig is.

Tip: als praten met elkaar moeilijk gaat, gaat het gesprek best door in een openbare plaats, bijvoorbeeld een praatcafé. Daar praat je anders: je verheft immers minder je stem omdat er andere personen aanwezig zijn. Indien ook dit moeilijk blijkt, kan de periodieke communicatie plaatsvinden bij een bemiddelaar.

Maar communicatie moet ook gaan over hoe het kind zich gedraagt, de zorgen die de ene ouder zich maakt, het stilzwijgen en het zich terug trekken, de minder goede schoolresultaten, de verhouding van het kind met de nieuwe partner, m.a.w. de rol die de plusouder opneemt, over vrienden en vriendinnen die het kind op sleeptouw nemen en waarover je je als ouder zorgen maakt.

Tip: het sleutelwoord in de communicatie is niet het spreken met elkaar, maar de bereidheid om naar elkaar te luisteren. Het is ook horen wat niet gezegd wordt, elkaar vragen durven stellen zodat je elkaar goed begrijpt, maar ook je vraag kunnen herformuleren en je erkend voelen in wat je wil zeggen.

Als bemiddelaar horen we vaak uitspraken van ouders als: “Dat wil ik niet”, “Dat gaat niet”, Zo wil ik dat niet”, “Als jij… dan zal ik…”. Maar we horen ook vaak na de scheiding en tijdens de evaluatie van het ouderschapsplan: “Het is een zegen dat we nog zo met elkaar kunnen praten”, “Het doet deugd dat mijn ex open staat voor mijn zorgen”, “Nooit verwacht dat we samen na de scheiding nog zo met elkaar konden praten”, “We komen nu precies beter overeen dan toen we nog onder eenzelfde dak woonden”.
Regelmatig ontmoeten we scheidende ouderparen die er echt werk van maken. “Het is het fundament van ons ouder-zijn en biedt onze kinderen een waarborg voor een goede toekomst. We zijn er beiden voor hen en daarom is een blijvende samenspraak zo belangrijk; gescheiden of niet.”

Hobby’s zijn mogelijke twistpunten

De hobby’s van de kinderen komen na een scheiding soms in de verdrukking. Bepaalde hobby’s moeten soms zelfs stopgezet worden omdat ze teveel kosten of praktisch niet meer haalbaar zijn. Dat is pijnlijk voor de kinderen. Zij hebben niet gekozen voor een scheiding, maar ondergaan wel de gevolgen ervan. Hoe goed ouders ook hun best doen om de gevolgen te minimaliseren, soms lukt dat niet. Het is dan heel belangrijk om hierover een goed gesprek met hen te voeren en als ouders op dezelfde lijn te zitten.

Maar er zijn ook de praktische beslommeringen, zeker als ouders niet dicht bij elkaar in de buurt wonen. Wie brengt de zoon naar de trainingen of zondagvoetbalmatch of de dochter naar de danslessen? Soms beschikt een ouder ook niet meer over een auto en is de afstand met het openbaar vervoer ondoenbaar of te tijdrovend.

Ook de financiële mogelijkheden zijn beknot. Kosten die voorheen beide ouders droegen, zijn nu individueel ten laste, bv. de huur of hypotheek van een woning. Dit kan tot pijnlijke situaties leiden, bijvoorbeeld studiereizen en sportkampen die niet meer betaald kunnen worden.

Tip: stem eerst met elkaar af, breng samen de boodschap, vermijd wederzijdse verwijten en bied de kinderen alternatieven aan.

Flexibel omgaan met de verblijfsregeling

Als bemiddelaars pleiten we er steeds voor dat ouders kiezen voor een **flexibele toepassing van de verblijfsregeling tijdens school- en vakantieperiodes**. Flexibel zijn betekent open staan voor veranderingen en het vermogen om zich aan te passen wanneer situaties veranderen. Als er geen flexibiliteit is of als de toegeeflijkheid steeds van dezelfde ouder moet komen, leidt dit eerder vroeg dan laat tot een breekpunt. Het been wordt dan stijf gehouden en op die manier is er geen ruimte meer om vlot om te gaan met onverwachte gebeurtenissen. Ouders kunnen deze bereidheid tot flexibel zijn formeel opnemen in de verblijfsregeling, maar het past ook binnen het ouderschapsplan.

Tip: wees soepel met het schuiven van wisselmomenten, het verruimen of het verkorten van een verblijf, de opvang van de kinderen, ook al is het niet jouw beurt… Wat voor jou vanzelfsprekend is, is dat niet altijd voor je ex-partner.

De rol van de plusouder

Het is moeilijk om bij de scheiding al rekening te houden met toekomstige nieuwe gezinnen en toch… Een ouderschapsplan kan al een blik werpen op de invulling van de rol en taak van de plusouder. Wanneer ouders nog niet klaar zijn om dit op te nemen bij de scheiding moeten ze dit toch bespreken wanneer er effectief een nieuwe partner in het gezin komt, en moeten ze die rol mee laten evolueren.

Tip: het is perfect mogelijk dat je bij de scheiding nog niet toe bent aan het maken van alle genoemde afspraken. Maak een overeenkomst om dit op een ander tijdstip aan te pakken, bv. een half jaar na de scheiding.

Tip: geraken jullie er zelf niet uit? Zoek hulp van een professional die samen met jullie zoekt naar de invulling van jullie ouderschap.

Hoe leg je de verblijfsregeling vast in het ouderschapsplan?

Claire Wiewauters
Hogeschool Odisee

Een plan opstellen

We maken allemaal plannen in ons leven op verschillende momenten en in diverse omstandigheden: een reisplan voor een verre reis, een bouwplan, een businessplan voor een nieuwe zaak... Een plan opstellen verloopt doorgaans in verschillende fasen en evolueert van vaag naar meer concreet. Het vraagt voldoende tijd en aandacht, soms laten we ons bijstaan door deskundigen. Wanneer we gezamenlijke plannen maken, is er overleg nodig waarbij we proberen elkaars verwachtingen en wensen op elkaar af te stemmen. Een plan laat ons vooruitzien en geeft weer hoe we denken dat het in de toekomst zal verlopen. Het effectief verloop wijkt vaak om diverse redenen af van het geplande. Tijdens de uitvoering wordt een plan dus bijna altijd aangepast aan de werkelijkheid en niet omgekeerd.

Wat is een ouderschapsplan?

Ouders maken een plan over hoe het ouderschap in de toekomst vorm zal krijgen. Het ouderschapsplan regelt de reorganisatie van het ouderschap met betrekking tot het gezag, de kosten en het verblijf van de kinderen na scheiding. Ouders kunnen zich hier al dan niet laten bijstaan door een bemiddelaar die deskundig is in de mogelijke trajecten en opties. Idealiter komt een ouderschapsplan in onderling overleg tussen beide ouders tot stand en kent het een dynamisch verloop waarbij het zich aanpast aan de wisselende omstandigheden.

> *“Tot op heden is het in België nog steeds mogelijk voor partners om te scheiden zonder dat er een regeling voor de kinderen is vastgelegd.”*

Tot op heden is het in België nog steeds mogelijk voor partners om te scheiden zonder dat er een regeling voor de kinderen is vastgelegd. Kinderen komen hierdoor gedurende lange(re) tijd in onzekerheid terecht. Voor het kind komt de relatie met de ouders onder druk te staan en de betrokkenheid in conflicten is moeilijk te vermijden.
In deze bijdrage ga ik uitgebreid in op het regelen van het verblijf als onderdeel van de reorganisatie van het ouderschap. Dit betekent echter niet dat ik ervan uitga dat de verblijfsregeling op zich staat. De verblijfsregeling is onlosmakelijk verbonden met de gezags- en kostenregeling na scheiding, die andere auteurs bespreken.

Wat is een verblijfsregeling?

Een verblijfsregeling regelt waar de kinderen verblijven, zowel tijdens de school- als de vakantieperiodes. Als ouders spreek je ook af wanneer en hoe de wissel plaatsvindt. Je legt vast wie de kinderen brengt en haalt of hoe de kinderen zich verplaatsen tot bij de andere ouder. Je kan van tevoren ook vastleggen waar de kinderen eten bij de wissel. Ouders kunnen eender welke verblijfsregeling kiezen die voor hen en de kinderen het beste uitkomt en ook de manier van overdracht en wissel installeren die praktisch gezien het meest haalbaar is. Als ouders er onderling samen uitkomen, kunnen ze op maat van de kinderen en de situatie een creatieve puzzel leggen. Bij echtscheiding moet de regeling voorgelegd worden aan de rechter ter bekrachtiging. Die controleert of het voorstel tot verblijfsregeling niet in strijd is met het belang van het kind en het recht op contact van beide ouders. Na positief advies is de verblijfsregeling van kracht voor de komende periode tot de kinderen de leeftijd van 18 jaar bereikt hebben. De kostenregeling houdt rekening met eventuele studies en kan verder doorlopen.

Als ouders het onderling niet eens geraken over de verblijfsregeling zal de rechter beslissen. Om tot een goede beslissing te komen, kan de rechter de kinderen uitnodigen of een sociaal onderzoek laten verrichten. De wensen en verhalen van de kinderen en/of de resultaten van het onderzoek wegen mee bij de beslissing die de rechter uiteindelijk zal nemen. De rechter tracht hierbij zo objectief mogelijk te werk te gaan en rekening te houden met alle betrokken partijen, bij voorrang met het belang van het kind.

Vanaf wanneer kan een kind zijn verblijf zelf kiezen?

Het is een wijd verbreid misverstand dat kinderen vanaf de leeftijd van 12 jaar zelf mogen kiezen waar en wanneer ze bij welke ouder verblijven. De eindbeslissing over de verblijfsregeling blijft liggen bij de volwassenen, hetzij bij de ouders, hetzij bij de rechter. Als je de keuzevrijheid bij het kind legt, is de druk en verantwoordelijkheid op het kind te groot. Kinderen moeten wel de ruimte krijgen om hun stem te laten horen, volwassenen moeten hier gepast rekening mee houden. Dit betekent niet dat je je kind zelf laat bepalen hoeveel tijd het bij elke ouder doorbrengt, maar wel dat je hierover met je kind praat. De meeste kinderen vinden het 'lastig' om de eigen wensen en verlangens over de verblijfsregeling met de ouders te bespreken. Zij vrezen de ene ouder het gevoel te geven liever bij de andere ouder te zijn, terwijl het veeleer met praktische zaken te maken heeft.

Juridisch is de stem van kinderen geregeld via het hoorrecht. Sinds de oprichting van de familierechtbank in 2014 is bepaald dat elk kind met gescheiden ouders op de leeftijd van 12 jaar een brief ontvangt waarin de rechter het kind uitnodigt voor een gesprek. Het kind kan zelf kiezen om hier al of niet op in te gaan. Kinderen jonger dan 12 jaar ontvangen geen uitnodiging, maar kunnen zelf de vraag stellen. De rechter kan hen nadien uitnodigen. De rechter is niet verplicht om de ouders letterlijk inzage te geven in wat het kind precies verteld heeft.

Wat is een goede verblijfsregeling?

Een goede verblijfsregeling biedt een gepast antwoord op de noden en behoeften van de kinderen en houdt rekening met de ontwikkelingsleeftijd van kinderen. Vermits kinderen volop in ontwikkeling zijn, zal een verblijfsregeling per definitie regelmatig herzien moeten worden. Erg jonge kinderen hebben andere noden en behoeften dan adolescenten. **Momenteel is een regelmatige revisie juridisch niet voorzien**.

Een goede verblijfsregeling houdt ook rekening met de woon- en werkverdeling van de ouders. Een wijziging kan een goede reden zijn om een andere regeling te overwegen.

Tot slot is een goede verblijfsregeling gebaseerd op de overtuiging dat **vaderschap gelijkwaardig is aan moederschap en dat beide ouders belangrijk zijn in de ontwikkeling van kinderen**.

> *“Een goede verblijfsregeling biedt een gepast antwoord op de noden en de behoeften van de kinderen en houdt rekening met de ontwikkelingsleeftijd van kinderen.”*

De wet van 18 juli 2006 verplicht rechters in ons land om bij voorrang verblijfsco-ouderschap te onderzoeken indien ouders onderling niet overeenkomen en één van beide ouders om deze regeling vraagt. Net zoals bij het hoorrecht, bestaan hierover heel wat misverstanden. De rechter is niet verplicht om het verblijfsco-ouderschap toe te kennen. Hij is wel verplicht om de vraag te onderzoeken en zijn antwoord te motiveren. Hiervoor kan hij een sociaal onderzoek wenselijk achten. Het verblijfsco-ouderschap is niet iets waar je als ouder recht op hebt. De rechter zal zich bij het al dan niet toekennen van de regeling laten leiden door het belang van het kind. Dit wil zeggen dat hij de wensen en verlangens van de ouders zal aftoetsen aan het welzijn van het kind. De rechter zal zijn oordeel vastleggen in een gemotiveerd vonnis.

Het juridisch vooropstellen van verblijfsco-ouderschap als voorrangsregel wekt de indruk dat een ouder verblijfsco-ouderschap moet realiseren om een 'goede ouder' te zijn. Dit is een misvatting die niet wordt bevestigd door onderzoek. **Het welbevinden van kinderen wordt niet bepaald door de hoeveelheid tijd die het kind bij de ouder doorbrengt, maar door het opvoedingsklimaat bij de ouder(s).** Kinderen gedijen wel na scheiding als ze met beide ouders voldoende contact hebben en als ze op beide plaatsen een voldoende mate van structuur en warmte ervaren. Het opvoedingsklimaat en het relatieaanbod zijn belangrijker dan het aantal dagen dat het kind bij je doorbrengt. Een andere misvatting is de veronderstelling dat elk kind goed gedijt binnen verblijfsco-ouderschap. De aanleg en het temperament van een kind of een eventuele ontwikkelingsstoornis kunnen er voor zorgen dat het wonen in twee huizen met alle organisatie en flexibiliteit die daarbij horen, niet altijd even goed werkt. Sommige kinderen ge-

dijen beter in een regeling waarbij de hoofdverblijfsplaats bij één ouder is en een bezoekregeling aan de andere ouder voorzien is met voldoende tijd en ruimte voor contact.

Een verblijfsregeling die mee ontwikkelt met het kind

Momenteel wordt de verblijfsregeling in België in principe eenmalig vastgelegd vanaf het moment van de scheiding tot de leeftijd van 18 jaar. Bij het opmaken van de ouderschapsovereenkomst wordt een evaluatie op regelmatige basis juridisch niet voorzien. Vreemd vermits de noden en behoeften van jonge kinderen erg verschillend zijn van deze van oude(re) kinderen. Ik pleit er sterk voor om op regelmatige tijdstippen de verblijfsregeling te evalueren en indien nodig te herzien. De momenten van (her)evaluatie kunnen ouders vastleggen bij het opmaken van de ouderschapsovereenkomst. Bij (her)evaluatie is het nodig om de stem van de kinderen expliciet en uitdrukkelijk mee te nemen. Bij erg jonge kinderen moeten de evaluatiemomenten dichter bij elkaar liggen dan bij oudere kinderen. Vermits erg jonge kinderen hun stem nog niet zo goed verbaal kunnen laten horen, is het belangrijk voor ouders om de gedrags- en lichaamssignalen aandachtig te 'lezen' en de verblijfsregeling hierop af te stemmen.

> *“Ik pleit er sterk voor om op regelmatige tijdstippen de verblijfsregeling te evalueren en indien nodig te herzien.”*

Geen strak recept, wel enkele ingrediënten

Als ouder kan je op het internet voorschriften vinden waaraan de verblijfsregeling moet voldoen, rekeninghoudend met de leeftijd van het kind. Hoewel het verleidelijk is om deze schema's over te nemen, raad ik dat niet aan. Ik ben geen voorstander van uniforme regels en strakke richtlijnen, maar wel van een verblijfsregeling op maat van het kind en het gezin. Een jong kind van 10 maanden dat samen met broers en zussen tussen twee huizen over en weer gaat, ontleent vertrouwen en stabiliteit aan hun aanwezigheid. De situatie van een kind van dezelfde leeftijd dat alleen de verhuisbeweging tussen moeder en vader maakt, is wezenlijk anders. Het aanpassingsvermogen van dat kind wordt veel meer op de proef gesteld. Maatwerk dus.

Jonger dan één jaar

Erg jonge kinderen, onder de leeftijd van één jaar, zijn volop bezig met het ontwikkelen van basisveiligheid en basisvertrouwen. Het ontwikkelen van een goede gehechtheidsrelatie biedt daarvoor de bouwstenen. Het steeds wisselen van omgeving en van gehechtheidsfiguur legt in deze leeftijdsfase een zware druk. Het is aan te raden om ervoor te zorgen dat het kind een vaste verblijfplaats heeft en dat de ouders afwisselend tijd doorbrengen bij het kind. Dit wordt ook wel het vogelnestverblijf genoemd.

Tussen één en drie jaar

In de ontwikkelingsperiode van één jaar tot drie jaar hebben kinderen nog erg veel nood aan regelmaat, voorspelbaarheid en structuur. Zorg voor voldoende contacten met beide gehechtheidsfiguren met niet al te lange tussenperiodes. Geef vertrouwde spulletjes mee aan het kind, zoals knuffels en een dekentje. Zij zorgen voor veiligheid. Respecteer de structuur van slapen, eten en wakker zijn bij het plannen van de wissels.

Vanaf drie tot zes jaar

Vanaf de leeftijd van drie jaar kunnen kinderen steeds langere tijdsperiodes overbruggen. Het kind heeft nog weinig besef van tijd en ruimte. Een verblijfskalender kan helpen om de periodes tastbaar en voorspelbaar te maken. Wanneer beide ouders buitenshuis werken en het kind 's avonds weinig tijd met de ouder kan doorbrengen, kunnen de ouders overwegen om te kiezen voor een gedeeld weekend.

Vanaf zes jaar

Vanaf de leeftijd van zes jaar slagen kinderen er veel beter in om het concept tijd in te schatten en ermee om te gaan. Tijdens deze ontwikkelingsfase zijn veel verblijfsregelingen mogelijk en aangepast aan de ontwikkeling. Voor de meeste kinderen werkt een week-om-week regeling zonder al te veel problemen. In vakantieperiodes, waar je kind gedurende een lange(re) periode één van jullie niet ziet, vaart het kind er wel bij als je op zoek gaat naar creatieve oplossingen om contact te onderhouden. Telefoon, sms, chat… kunnen hier wonderen doen. Toch is het belangrijk om je af te stemmen op wat jouw kind nodig heeft (en niet op wat je zelf nodig hebt). Sommige kinderen vinden het 'gemakkelijker' om de tijd 'ongestoord' bij de andere ouder te zijn. Het initiatief bij het kind laten, werkt doorgaans beter dan 'onverwacht en onaangemeld' binnen te vallen.

Pubers en adolescenten

Pubers en adolescenten zijn volop bezig met het ontwikkelen van hun autonomie. Zij hebben graag voldoende vrijheid om zelf afspraken te maken en contacten te plannen. De eigen activiteiten en leefwereld nemen steeds meer plaats in. Een eigen plek wordt steeds meer een verlengstuk van de identiteit en voortdurend heen en weer reizen tussen twee plaatsen kan in deze periode lastig worden.

Een veilig nest voor kinderen na een scheiding

Het gelijkwaardig ouderschap en zorgvuldige aandacht voor het kindperspectief zijn de kruiden die elke regeling doen werken. Niet de regeling op zich, maar datgene wat werkt in een specifieke situatie is zorg dragen voor een veilig nest voor kinderen na scheiding.

Bij aanhoudend conflict tussen de ouders kan een vorm van parallel ouderschap met weinig of geen communicatie en overleg tussen beide ouders een ‘goede weg’ zijn voor het kind om contact te houden met elke ouder apart. Elk kind heeft het recht om na scheiding een relatie vorm te geven en uit te bouwen met beide ouders.
Als dit door omstandigheden moeilijk lukt, heeft de samenleving de opdracht om hiervoor de nodige zorg en verantwoordelijkheid op te nemen. Het kinderrechtenverdrag is hierbij richtinggevend.

Claire Wiewauters is master in de gezinspedagogiek, psychotherapeut en onderzoeker, verbonden aan de opleiding Gezinswetenschappen - Odisee. Auteur van: Een week mama, een week papa? Wat kinderen bij een scheiding echt nodig hebben.

Een financiële regeling voor de kinderen

Yves Coemans
Gezinsbond vzw

De financiële regeling van de kosten voor de kinderen vormt een belangrijk luik binnen het ouderschapsplan. Hieronder vallen de afspraken tussen de ouders over kinderbijslag, de gezinsfiscaliteit en eventueel de onderhoudsbijdragen voor de gemeenschappelijke kinderen.
Ouders kunnen allerhande financiële afspraken maken bij een scheiding, er gelden daarvoor geen uniforme wettelijke regels. Het Burgerlijk Wetboek (BW) somt wel acht criteria op als basiselementen om de objectieve bijdragen te bepalen. Financiële afspraken maken, is niet zo gemakkelijk. De Sociale Zekerheid en gezinsfiscaliteit in ons land zitten ingewikkeld in elkaar. Het is daarom belangrijk dat scheidende koppels zich goed laten adviseren.

Kinderbijslag

De overheid hervormde de kinderbijslagen. Het Vlaams akkoord kwam er in 2017 en gaat in op 1 januari 2019. Het Brussels akkoord kwam er in april 2018 en gaat in op 1 januari 2020.

Kinderen krijgen onvoorwaardelijk kinderbijslag zolang ze minderjarig zijn. Als ze achttien jaar worden en blijven studeren krijgen ze ook nog kinderbijslag, maar maximaal tot hun 25 jaar. Er zijn twee luiken: een universeel voor alle kinderen en een selectief met sociale toeslagen voor kinderen die een extra ondersteuning nodig hebben omwille van persoonlijke kenmerken of het gezinsinkomen. Wij lichten hieronder het huidige federale systeem en de nieuwe Vlaamse kinderbijslag toe.

Huidig systeem

De ouder die de kinderbijslag krijgt, is de bijslagtrekkende. In principe is dat de moeder, ook al wonen de ouders niet meer samen. Voor ouders van hetzelfde geslacht is dat de oudste verwante in de eerste graad. Zolang de kinderen minderjarig zijn, wordt de bijslagtrekkende in eerste instantie aangeduid los van de vraag waar het kind zijn domicilie heeft. De kinderbijslagregeling baseert zich op de juridische fictie waarbij de ontbrekende ouder het fictieve gezin vervoegt.

Als het kind echter niet bij de bijslagtrekkende is gedomicilieerd, kan de andere ouder vragen dat de kinderbijslag aan hem wordt uitbetaald. Hiertegen is geen verzet mogelijk. Dat is bij meerdere kinderen evenwel niet interessant als er bij elk van de ouders kinderen gedomicilieerd zijn en de niet-bijslagtrekkende ouder bijvoorbeeld de kinderbijslag maar voor één kind zou vragen. In dat geval krijgen beide ouders samen minder kinderbijslag omdat de rangregeling telkens opnieuw bij één begint. We tonen dit aan met een voorbeeld:

> *Een koppel heeft drie kinderen van 18, 16 en 11 jaar, met domicilie bij de moeder. Omdat zij een laag inkomen heeft, krijgt ze eenoudertoeslagen. Maandelijks krijgt ze 201,12 euro (18-jarige) + 248,33 euro (16-jarige) + 309,82 euro (11-jarige) aan kinderbijslag.*
> *Als de domicilie van de 16-jarige verandert naar de vader, die geen laag inkomen heeft, verlagen de kinderbijslagen. Twee kinderen krijgen kinderbijslag immers in eerste rang, het derde kind zakt naar de tweede rang en de 16-jarige krijgt geen sociale toeslag meer én een lagere leeftijdsbijslag. Resultaat op de totale kinderbijslag: 210,19 euro minder per maand.*

Voor meerderjarige kinderen geldt een andere regeling. Als een meerderjarig kind gedomicilieerd is bij de niet-bijslagtrekkende ouder, krijgt deze ouder automatisch de kinderbijslag, ook als de bijslagtrekkende die tot dan kreeg. Uit bovenstaand voorbeeld blijkt overduidelijk dat de meerderjarigheid op die manier zorgt voor een verlies aan kinderbijslag. Beide ouders kunnen dan wel overeenkomen met een verklaring van gelijk verdeelde huisvesting van een meerderjarig kind (formulier L) dat de kinderbijslag verder mag betaald worden aan de bijslagtrekkende zoals vóór de meerderjarigheid.

Het kinderbijslagfonds zal de kinderbijslag nooit verdelen tussen de beide ouders. Niettemin eisen vaders soms de helft van de kinderbijslag op, vooral als de ouders gekozen hebben voor een gelijkmatig verblijf, waarbij het kind evenveel bij de ene als bij de andere ouder verblijft, meestal in een week-week regeling. Maar als de onderhoudsplichtige ouder een deel van de kinderbijslag krijgt, stijgt in principe de onderhoudsbijdrage die hij moet betalen, tenminste als die op een objectieve wijze werd berekend (zie verder).

De bijslagtrekkende ouder kan wel akkoord gaan om de kinderbijslag te laten storten op de kindrekening zodat ook de andere ouder deze kan gebruiken voor bepaalde opvoedingskosten. Dat kan alleen als de kindrekening op naam staat van de bijslagtrekkende of op gemeenschappelijke naam van de bijslagtrekkende en de andere ouder samen én met wederzijdse volmacht zodat beide verrichtingen kunnen doen.

Iriscare, de instelling die bevoegd is voor de Brusselse kinderbijslag, behoudt in zijn nieuwe regeling het begrip 'bijslagtrekkende'. Vanaf 2020 blijft in Brussel dus de moeder of de persoon die het kind hoofdzakelijk opvoedt, de kinderbijslag voor dat kind krijgen.

Vlaamse kinderbijslagen (vanaf 2019)

Vlaanderen kiest voor een andere regeling. De moeder is niet langer de 'bijslagtrekkende', maar beide ouders zijn 'begunstigde' van de kinderbijslag. Voor gezinnen met kinderen geboren vóór 1 januari 2019, wijzigen deze begrippen zodra er iets verandert in het ouderlijk gezag. Bij een scheiding worden beide ouders de begunstigde van de kinderbijslag. Ze kiezen dan op welke rekening ze de kinderbijslag laten storten. Dat kan op dezelfde rekening als vóór de scheiding, zodat in principe de moeder haar kinderbijslag blijft krijgen. Minstens één van de twee ouders moet rekeninghouder of mederekeninghouder van die rekening zijn.

Als de ouders niet overeenkomen, dan betaalt het kinderbijslagfonds de kinderbijslag verder aan de jongste ouder. De oudste ouder kan dit dan wel betwisten voor de familierechtbank.

Op 31 december 2018 wordt voor alle kinderen geboren vóór 2019 de rang omgekeerd en bevroren: het oudste kind krijgt vanaf dan het hoogste basisbedrag en het jongste het laagste basisbedrag. Dit basisbedrag verandert dan niet meer voor de andere kinderen als een kind niet langer kinderbijslaggerechtigd is. Elk kind blijft zijn leeftijdsbijslag behouden en deze bedragen nemen toe als het kind een volgende scharnierleeftijd bereikt. Door deze maatregel heeft een wijziging van het domicilieadres van een kind geen impact meer op het kinderbijslagbedrag.

Gezinsfiscaliteit

De personenbelasting houdt rekening met de draagkracht van het gezin dat belastingen moet betalen. Daarvoor krijgt elke ouder die kinderen fiscaal ten laste heeft progressieve belastingvrije sommen bovenop zijn persoonlijke belastingvrijstelling. Hoe meer kinderen een ouder fiscaal ten laste heeft, hoe meer van het belastbaar inkomen vrijgesteld wordt en hoe minder belastingen die moet betalen. Een kind met een zware handicap telt dubbel. Dit geldt voor kinderen met een lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid van minstens 66 % of met een score van minstens 4 punten, vastgesteld in de eerste van de drie pijlers van de medisch-sociale schaal voor de toekenning van de verhoogde kinderbijslag.

Alleenstaande én feitelijk samenwonende ouders krijgen ook een extra belastingvrije som, gelijk aan die voor een enig kind, zolang ze alleen belast worden. Een ouder die echt alleen woont – dus geen feitelijk samenwonende - krijgt sinds inkomstenjaar 2017 nog een extra belastingvrije som tenminste als die een laag belastbaar inkomen heeft, waarvan een minimaal bedrag uit arbeid komt. Zodra alleenwonende of feitelijk samenwonende ouders (her) trouwen of wettelijk gaan samenwonen, verliezen ze de extra belastingvrije sommen voor alleenwonende en alleenstaande ouders.

Een kind kan maar fiscaal ten laste zijn van één ouder. De ouders moeten dus overeenkomen bij wie. Om fiscaal ten laste te zijn van een ouder, moet het kind aan drie voorwaarden voldoen:

- Op 1 januari van het aanslagjaar (het jaar dat volgt op het inkomstenjaar) deel uitmaken van het gezin van die ouder

- Geen bezoldiging ontvangen die een beroepskost is voor die ouder. Dat wil zeggen dat een zelfstandige ouder dat kind niet mag tewerkstellen in zijn zaak, tenzij het om een vennootschap gaat.

- De netto bestaansmiddelen van het kind mogen een bepaald plafond niet overschrijden (eerste schijf van de onderhoudsbijdragen en van de bezoldiging voor een studentenjob zijn vrijgesteld). Het plafond ligt hoger als het kind fiscaal ten laste is bij een alleenstaande of feitelijk samenwonende ouder.

Domicilieadres

Het is raadzaam om het kind te domiciliëren bij de ouder bij wie het fiscaal ten laste is om later problemen met de belastingcontroleur te vermijden. De fiscus controleert immers welke kinderen op het adres van de ouder zijn gedomicilieerd.

Fiscaal co-ouderschap

Via het fiscaal co-ouderschap kunnen beide ouders een belastingvoordeel genieten voor hun kinderen (artikel 132bis WIB92). Dan nog neemt één van de ouders de kinderen fiscaal ten laste, maar staat vervolgens de helft van de belastingvrije sommen voor deze kinderen af aan de andere ouder. Fiscaal co-ouderschap kan uitsluitend bij gelijkmatige huisvesting, ongeacht de leeftijd van de kinderen. Als een rechter een gelijkmatige verblijfsregeling oplegt, wordt fiscaal co-ouderschap automatisch toegepast.

Ouders die zelf kiezen voor fiscaal ouderschap moeten uitdrukkelijk in hun overeenkomst opnemen dat de huisvesting gelijkmatig is verdeeld én dat ze overeenkomen om de belastingvrije sommen voor kinderen onderling gelijk te verdelen. Als je de overeenkomst laat homologeren door een rechter of deze minstens gratis laat registreren, krijgen je afspraken een vaste datum.

Het fiscaal co-ouderschap heeft enkele voordelen. Als beide ouders alleenstaande of feitelijke samenwoner zijn, krijgen ze allebei de bijkomende belastingvrije som voor alleenstaande ouders. Beide ouders kunnen de belastingvermindering krijgen op de kinderoppaskosten die ze zelf betaalden.

De Gezinsbond is geen voorstander van fiscaal co-ouderschap omdat de nadelen zwaarder doorwegen. Met halve belastingvrije sommen wordt het belastbaar inkomen bij elke ouder minder snel vrijgesteld aan hogere belastingtarieven. De regeling is niet combineerbaar met de fiscale aftrek van de betaalde onderhoudsbijdragen. De ouder die de kinderen niet fiscaal ten laste heeft, maar de helft van de belastingvrije sommen krijgt van de andere ouder, wordt vaak benadeeld. Zo tellen de gemeenschappelijke kinderen waarop het fiscaal co-ouderschap geldt niet mee om de rang te bepalen van de kinderen in het nieuw-samengesteld gezin van de ouder die de helft van de belastingvrije sommen voor de kinderen krijgt. Zij tellen wel mee in het nieuw-samengesteld gezin van de ouder die de helft van de belastingvrije sommen afstaat. Wanneer deze ouder kiest voor de beperkte extra belastingvrije som voor kinderen onder de 3 jaar, waarvoor geen belastingvermindering voor kinderoppaskosten wordt toegepast, kan de ouder die de helft van de belastingvrije sommen krijgt niet meer kiezen voor de belastingvermindering op zijn kinderoppaskosten. Hij of zij krijgt immers automatisch de helft van de beperkte extra forfaitaire belastingvrije som.

Tot slot is de gezinskorting voor kinderen fiscaal ten laste op de bedrijfsvoorheffing niet aangepast aan fiscaal co-ouderschap. De ouder die de kinderen effectief fiscaal ten laste heeft en de helft van de belastingvrije sommen afstaat aan de andere ouder, krijgt ten onrechte de volledige gezinskorting. Pas op het aanslagbiljet wordt het belastingvoordeel effectief onder beide ouders verdeeld. De ouder die de helft van de belastingvrije sommen krijgt, moet dus lang wachten op zijn belastingvoordeel.

Alleen als beide ouders alleenstaande of feitelijke samenwoner zijn, kan fiscaal co-ouderschap een beetje voordeliger zijn bij één of twee kinderen. Het gezamenlijke belastingvoordeel van beide ouders ligt dan afhankelijk van hun netto belastbaar inkomen en het aantal kinderen tussen 366 euro en 441 euro per jaar. Als het netto belastbaar jaarinkomen van elke ouder lager is dan 45.750 euro kan fiscaal co-ouderschap ook voor 3 kinderen een beetje interessanter zijn.

Fiscaal co-ouderschap is altijd nadelig als beide ouders niet alleenstaand of feitelijk samenwonend zijn én altijd vanaf 4 kinderen, ongeacht of de ouders belast worden als alleenstaande of gehuwde. Ook als één van de ouders een onderhoudsbijdrage van ongeveer 100 euro per maand betaalt ongeacht het aantal kinderen, is fiscaal co-ouderschap altijd nadelig. In dat geval kiezen de ouders er beter voor om de kinderen fiscaal ten laste te nemen bij de onderhoudsgerechtigde ouder en de onderhoudsplichtige ouder de onderhoudsbijdragen fiscaal te laten aftrekken (zie verder). Als de onderhoudsplichtige ouder de betaalde onderhoudsbijdragen aftrekt, vervalt het fiscaal co-ouderschap automatisch.

In dat geval moet de ouder die de helft van de belastingvrije sommen afstond, de volledige belastingvrije sommen aanvragen via een bezwaarschrift.

Kinderoppas/kinderopvang

De ouder die een kind fiscaal ten laste heeft of die de helft van de belastingvrije som voor dat kind krijgt via fiscaal co-ouderschap, geniet een belastingvermindering van 45 % op de kinderoppaskosten die hij of zij betaalt. Er zijn wel een aantal voorwaarden aan verbonden. Alleen ouders die effectief belastingen betalen, genieten de belastingvermindering voor de kinderoppas. Op de uitgespaarde belastingen betaalt de ouder geen aanvullende gemeentebelastingen zodat het effectieve voordeel verhoogt met het percentage van de aanvullende gemeentebelasting (tussen 0 % en 9 %). Er bestaat geen terugbetaalbaar belastingkrediet om ouders te compenseren als ze te weinig verdienen om belastingen te betalen. Voor alleenwonende ouders met een laag belastbaar inkomen, waarvan een minimaal bedrag uit arbeid komt, kan de belastingvrijstelling voor kinderoppaskosten oplopen tot 75 %. In tegenstelling tot de belastingvermindering van 45 %, geldt voor deze extra 30 % wel een terugbetaalbaar belastingkrediet.

De belastingvermindering wordt toegepast op het betaald bedrag aan kinderoppas, maar beperkt tot 11,20 euro per kind per opvangdag, ongeacht de opvangduur.
De belastingvermindering voor kinderoppas geldt tot de 12de verjaardag van het kind.

De fiscale regels voor kinderoppas gelden voor kinderopvang tot 31 augustus van het kalenderjaar waarin het kind 6 jaar wordt én voor de buitenschoolse opvang voor schoolplichtige kinderen tussen 6 en 12 jaar. De leeftijdsgrens wordt opgetrokken tot 18 jaar voor kinderen met een zware handicap die recht hebben op verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een handicap of een zware aandoening (lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid van meer dan 80 % of een totale score van minstens 15 punten binnen de drie pijlers van de medisch-sociale schaal voor de toekenning van de verhoogde kinderbijslag).

Ouders kunnen de belastingvermindering uitsluitend genieten als het gaat over **erkende, gesubsidieerde of gecontroleerde kinderopvanginitiatieven die een geldig fiscaal attest kunnen afleveren**. De controle moet gebeuren door Kind en Gezin, l'Office de la Naissance et de l'Enfance (ONE), de Executieve van de Duitstalige Gemeenschap, de lokale openbare besturen of de buitenlandse openbare besturen in een andere lidstaat van de Europese Economische Ruimte (EER). Ook opvang door kinderdagverblijven en zelfstandige onthaalouders onder toezicht van bovenvermelde instellingen én kleuter- of lagere scholen in de EER komt in aanmerking voor de belastingvermindering. Kosten voor babysitters niet.

De ouder die kinderopvang betaalt voor een kind dat niet bij hem of haar fiscaal ten laste is, en die ook niet de helft krijgt van de belastingvrije som voor dat kind via het fiscaal co-ouderschap, krijgt geen belastingvermindering op deze kinderoppaskosten. Als deze ouder effectief kinderoppas nodig heeft, wordt die beter betaald door de ouder die het kind fiscaal ten laste heeft en deze kost verder verrekent via de onderhoudsbijdragen.

Opvoedingskosten

We onderscheiden drie soorten opvoedingskosten: **de gewone, de specifieke en de buitengewone kosten**.

De *gewone kosten* van een kind zijn alle gebruikelijke dagdagelijkse kosten om een kind groot te brengen. We kunnen ze opsplitsen in twee categorieën: de verblijfsgebonden en de niet-verblijfsgebonden kosten, ook wel verblijfsoverschrijdende kosten genoemd. De verblijfsgebonden kosten draagt elke ouder in natura volgens de verblijfsregeling. De niet-verblijfsgebonden kosten en de specifieke kosten worden onderling verdeeld volgens afspraken of gewoon voorgeschoten door één ouder en vervolgens doorgerekend aan de andere ouder. Of die kan zijn steentje ook bijdragen via de berekende onderhoudsbijdrage. Een optie is om de niet-verblijfsgebonden kosten gezamenlijk te beheren via een kindrekening (zie verder). De belangrijkste verblijfsgebonden kosten zijn: huisvesting, energie en nutsvoorzieningen én voeding en lichaamsverzorging. De belangrijkste niet-verblijfsgebonden kosten zijn: kleding en schoeisel, gezondheidszorg, vervoer, communicatie én cultuur en ontspanning.

De *specifieke kosten* zijn bijvoorbeeld kinderopvang, onderwijs en de extra kosten.
De extra kosten zijn extra medische kosten door een ziekte of aandoening, ongeval of handicap, maar ook andere kosten die sterk afwijken van de gemiddelden: bijvoorbeeld als het kind een dure hobby heeft of aan topsport doet.

Artikel 203bis BW definieert de *buitengewone kosten*: "de uitzonderlijke, noodzakelijke of onvoorzienbare uitgaven

die voortvloeien uit toevallige of ongewone gebeurtenissen en die het gebruikelijke budget voor het dagelijkse onderhoud van het kind overschrijden". Het is dus onzeker of buitengewone kosten zich zullen voordoen of niet. De frequentie ervan is zeer onregelmatig en moeilijk op voorhand te berekenen. De buitengewone kosten zitten nooit in de berekening van de onderhoudsbijdragen met een rekentool.
Het is belangrijk een zo duidelijk mogelijke opsomming van de buitengewone kosten op te nemen in het ouderschapsplan. Dit om latere discussies te vermijden als de onderhoudsplichtige ouder er van overtuigd is dat een bepaalde kost, die de andere ouder beschouwt als een buitengewone kost inbegrepen zit in de afgesproken onderhoudsbijdrage, die hij of zij regelmatig betaalt. Deze ouder zal dan ook een eventuele opvraging van zijn aandeel in deze zogenaamde buitengewone kost door de andere ouder weigeren.

Maak ook duidelijke afspraken in het ouderschapsplan over de procedure om buitengewone kosten te mogen doen. Je bepaalt best een plafond waaronder toestemming van de andere ouder niet vereist is. En een clausule dat uitgaven verantwoord zijn als er binnen een aanvaarde termijn (bv. standaard 1 week en 30 dagen tijdens vakantieperiodes van langer dan een week) geen antwoord komt op het verzoek tot toestemming.

Een deel van de opvoedingskosten bestaat ook uit ondeelbare gezinsuitgaven zoals wonen, vervoer en voeding.
Met de onderhoudsgeldcalculator van de Gezinsbond (zie verder in deze bijdrage) kan je een exact bedrag per kind berekenen.

Onderhoudsbijdragen voor kinderen

Artikel 203, § 1 BW bepaalt dat ouders naar evenredigheid van hun middelen dienen te zorgen voor huisvesting, levensonderhoud, toezicht, opvoeding en opleiding van hun kinderen. Als de opleiding niet voltooid is, loopt deze verplichting door na de meerderjarigheid van het kind. De wet bedoelt met middelen: alle beroepsinkomsten, roerende en onroerende inkomsten alsook alle voordelen en andere middelen die hun levenstandaard en die van de kinderen waarborgen, dus ook het verdienvermogen van de ouders.

Dat zijn de wettelijke regels, maar ouders kunnen daar echter in onderling akkoord van afwijken en beslissen dat elke ouder evenveel bijdraagt in de opvoedingskosten. Die keuze moet echter bewust gebeuren, want dat is niet evident. Bijdragen naar draagkracht is de meest rechtvaardige keuze.

In de praktijk is er vaak geen evenwicht tussen de ouders in hun bijdrage in de opvoedingskosten. **De ouder die te weinig heeft betaald, moet zijn of haar ontoereikende bijdrage compenseren met onderhoudsbijdragen.**

Vaak dringen ouders met het hoogste inkomen aan op gelijkmatige huisvesting, zodat ze de opvoedingskosten van hun gemeenschappelijke kinderen mooi gelijk kunnen verdelen. Dat vindt de meestverdienende ouder dan zogezegd 'rechtvaardig': elk betaalt evenveel. Niettemin is een gelijke bijdrage in de opvoedingskosten regelrecht tegen de wet, die bepaalt dat elke ouder moet bijdragen volgens zijn of haar aandeel in de samengevoegde middelen. Als bijvoorbeeld het netto inkomen van de meestverdienende ouder 70 % is van de samengevoegde middelen, zou die ouder ook 70 % van de opvoedingskosten moeten dragen. Als dan de kinderen opgevoed worden in gelijkmatige huisvesting, draagt de meestverdienende ouder daarin al 20 % te weinig bij.

De niet-verblijfsgebonden kosten worden meestal 'voorgeschoten' door de ouder bij wie de kinderen gedomicilieerd zijn, meestal de minstverdienende ouder, vaak de moeder. Die koopt meestal de kleding van de kinderen en gaat ermee naar de dokter. De schoolfacturen worden altijd naar het domicilieadres van het kind gestuurd. Ook die factuur betaalt de minstverdienende ouder meestal rechtstreeks. In de niet-verblijfsgebonden en specifieke kosten draagt de meestverdienende ouder in de praktijk vaak zelfs helemaal niets bij. In dat geval draagt die ouder daarin 70 % te weinig bij. De onderhoudsbijdragen moeten dan zo berekend worden dat de meestverdienende ouder de 20 % te weinig betaalde verblijfsgebonden kosten én de 70 % te weinig betaalde niet-verblijfsgebonden en specifieke kosten compenseren.

Criteria voor onderhoudsbijdragen

Er bestaan geen standaardbedragen naargelang de leeftijd van de kinderen en evenmin een standaardmethode om onderhoudsbijdragen te berekenen. De wet bepaalt alleen dat de onderhoudsbijdragen objectief moeten berekend worden op basis van 8 criteria. Dat is momenteel al zo voor vonnissen waarin de familierechter onderhoudsbijdragen oplegt én binnenkort ook voor overeenkomsten tussen ouders.

De acht criteria:

1. de aard en het bedrag van de middelen van elke ouder
2. de gewone kosten waaruit het budget van het kind is samengesteld én de manier waarop die begroot zijn
3. de aard van de buitengewone kosten, het deel van deze kosten dat elke ouder moet dragen én de modaliteiten voor de aanwending van deze kosten
4. de verblijfsregeling en de bijdrage in natura van elke ouder in het levensonderhoud van het kind volgens deze regeling
5. het bedrag van de kinderbijslag, de sociale en fiscale voordelen van alle aard die elke ouder voor het kind ontvangt
6. de inkomsten van elke ouder die deze eventueel ontvangt uit het genot van de goederen van het kind
7. het aandeel van elke ouder in de ten laste neming van de kosten van het kind en de eventueel vastgestelde onderhoudsbijdrage en de modaliteiten voor de aanpassing
8. de bijzondere omstandigheden van de zaak.

Hoewel deze criteria nog niet verplicht zijn voor de akkoorden tussen de ouders over het bedrag van de onderhoudsbijdrage, lijkt het ons toch aanbevolen om ze nu al op te nemen in het ouderschapsplan. Als er later tussen de ouders toch discussie ontstaat over de onderhoudsbijdragen, kan de familierechter zich een duidelijk beeld vormen op basis van welke elementen het akkoord tot stand kwam. Op die manier kan hij ook inschatten welke elementen gewijzigd zijn zodat een eventuele bijsturing van de onderhoudsbijdragen noodzakelijk is.

Hoe onderhoudsbijdragen berekenen?

Er bestaan momenteel drie objectieve rekenmethodes: de onderhoudsgeldcalculator van de Gezinsbond, de Pareto Simulator en de PCA-VOB methode. Deze rekenmethodes zijn aangepast aan de meest recente wetgeving en worden op regelmatige basis geactualiseerd. De meeste rekenmethodes volgen hetzelfde stappenplan, ook de onderhoudsgeldcalculator van de Gezinsbond.

Stap 1: het netto inkomen van elke ouder en de samengevoegde middelen bepalen

Stap 2: de inkomensverhouding tussen beide ouders berekenen (draagkracht van elke ouder)

Stap 3: de overheidstegemoetkomingen tussen de beide ouders verdelen. Dit zijn de kinderbijslag en de school- en studietoelagen, het fiscaal voordeel voor kinderen ten laste, het fiscaal voordeel door de aftrek van de onderhoudsbijdragen, de belastingvermindering voor de kinderoppas.

Stap 4: de werkelijke opvoedingskosten van de gemeenschappelijke kinderen berekenen op basis van de samengevoegde middelen van beide ouders

Stap 5: de bijdrage van elke ouder in natura of via rechtstreekse betalingen in de opvoedingskosten van de kinderen bepalen

Stap 6: de bijdrage berekenen die elke ouder zou moeten betalen volgens de inkomensverdeling.

Stap 7: de verrekening tussen wat elke ouder moet betalen en effectief betaalt
Dat verschil is de onderhoudsbijdrage, die de ouder die te weinig bijdraagt, moet compenseren aan de ouder die te veel bijdraagt.

Neem in het ouderschapsplan ook de gebruikte rekenmethode en de gebruikte criteria op. Je kan de berekening ook als bijlage toevoegen.

De kindrekening

De overeengekomen onderhoudsbijdrage kan de ene ouder rechtstreeks aan de andere betalen of op een kindrekening. Dat is **een gezamenlijke rekening waarmee beide ouders alle kosten die niet verbonden zijn aan het verblijf van hun kind kunnen betalen**.

Als ouders kiezen voor een kindrekening moeten ze daarover duidelijke afspraken maken in hun ouderschapsplan. Ze moeten akkoord gaan over welke sociale en fiscale voordelen ze op de kindrekening zullen storten: kinderbijslag, school- en studietoelage, belastingvoordeel voor kinderen fiscaal ten laste, belastingvoordeel door aftrek van betaalde onderhoudsbijdragen,… Ouders kunnen ook beslissen om slechts sommige sociale en fiscale voordelen op de kindrekening te storten en de andere aan één van de beide ouders toe te kennen. Beide opties en alle combinaties zijn mogelijk. Zo kan bijvoorbeeld de kinderbijslag verder aan de moeder betaald blijven terwijl elke ouder de belastingvoordelen voor kinderen fiscaal ten laste en door de fiscale aftrek van de onderhoudsbijdragen op de kindrekening stort.

De sociale en fiscale voordelen zullen vaak niet volstaan om de kindrekening voldoende te spijzen. Daarom bepalen

ouders de bijdragen van de provisie en het tijdstip waarop ze elke maand storten. Ook afspraken over het beheer van de kindrekening zijn nodig: wat en hoeveel mag iedere ouder via de kindrekening betalen? Elke ouder moet ook de kindrekening kunnen volgen, online of via uittreksels. Tot slot moeten beide ouders duidelijke afspraken maken over de manier waarop ze eventuele tekorten op de kindrekening aanzuiveren en hoe ze de eventuele overschotten aanwenden. Een optie is om de kindrekening te koppelen aan een spaarrekening om met de maandelijkse overschotten eventueel een reserve voor onvoorziene uitgaven aan te leggen.

De kindrekening is een alternatief om veelvuldige betwistingen te vermijden én om niet voortdurend door de ene ouder voorgeschoten kosten te moeten recupereren bij de andere ouder. De stortingen op de kindrekening door de onderhoudsgerechtigde ouder beschouwt artikel 203bis BW als onderhoudsbijdragen en dus fiscaal aftrekbaar. **Een kindrekening kan perfect werken op voorwaarde dat beide ouders nog met elkaar kunnen communiceren**. In een sfeer van wantrouwen kan een kindrekening echter een bijkomende bron van frustratie en onenigheden worden.

Onderhoudsbijdragen aanpassen

Voorzie in het ouderschapsplan ook modaliteiten om de afgesproken of berekende onderhoudsbijdragen aan te passen. De opvoedingskosten stijgen immers naarmate kinderen ouder worden. Ook de inkomsten en de inkomensverhoudingen kunnen wijzigen. Als het inkomen van een ouder substantieel wijzigt, verandert zijn draagkracht. Dat maakt een herberekening van de onderhoudsbijdrage in vele gevallen noodzakelijk. Een wijziging in de verblijfsregeling vereist meestal ook een aanpassing van de afgesproken onderhoudsbijdragen. Ook externe factoren kunnen in zekere zin de onderhoudsbijdragen beïnvloeden, bv. een wijziging in de fiscale regels.

Tot slot bepaalt artikel 203quater, § 1 BW dat de onderhoudsbijdrage jaarlijks wordt aangepast aan het indexcijfer van de consumptieprijzen. Deze verplichte indexatie gebeurt aan de hand van de gewone index en niet van de gezondheidsindex zoals voor huurprijzen.

Fiscale aftrek onderhoudsbijdragen

Het is belangrijk dat gescheiden ouders beseffen dat er in onze huidige personenbelastingen toch een evenwicht is in de fiscaliteit tussen beide ouders. De ouder die het kind fiscaal ten laste heeft, krijgt, meestal bovenop de kinderbijslag, het belastingvoordeel door de bijkomende belastingvrije sommen voor de kinderen. De andere ouder krijgt echter ook een fiscaal voordeel, dat soms zelfs nog belangrijker is. De ouder die de kinderen niet fiscaal ten laste heeft, kan immers de effectief betaalde onderhoudsbijdragen voor 80 % aftrekken van zijn of haar belastbaar inkomen.

De fiscale aftrek van 80 % van de onderhoudsbijdragen levert een belastingvoordeel op aan marginaal tarief. Dit wil zeggen dat het belastbaar inkomen effectief wordt verminderd met de fiscaal aftrekbare onderhoudsbijdragen. Het belastingvoordeel wordt daardoor berekend in de hoogste belastingschijven waarin deze ouder wordt belast. Het effectieve belastingvoordeel hangt dus af van het netto belastbaar inkomen van deze ouder. Als dat hoger is dan 39.660 euro, wordt het belastingvoordeel eerst berekend aan 50 %. Als het belastbaar inkomen in die schijf volledig is opgebruikt, wordt de rest van het belastingvoordeel berekend aan 45 %, het belastingtarief dat wordt toegepast in de inkomensschijf tussen 22.290 euro en 39.660 euro. Op het belastingvoordeel bespaart deze ouder ook de aanvullende gemeentebelasting die momenteel afhankelijk van de domiciliegemeente schommelt tussen 0 % en 9 %. Het effectieve belastingvoordeel kan dus oplopen tot 54,5 % van de aftrekbare onderhoudsbijdragen (aan 80 %), m.a.w. maximaal 43,6 % van de effectief betaalde onderhoudsbijdragen.

Vooraleer onderhoudsbijdragen fiscaal aftrekbaar zijn, moet aan 4 voorwaarden voldaan zijn:

1. De onderhoudsbijdragen moeten een wettelijke basis hebben. Die vinden we in het Burgerlijk Wetboek: artikel 203, § 1 BW voor onderhoudsbijdragen voor kinderen en artikel 301 BW voor onderhoudsuitkeringen tussen ex-partners.

2. De betaler en de ontvanger van de onderhoudsbijdragen moeten tot afzonderlijke gezinnen behoren. Daarvoor geldt de situatie op het tijdstip van de betaling.

3. De betaler moet het bewijs kunnen leveren van de betaling, bijvoorbeeld aan de hand van rekeninguittreksels.

4. De betaling moet regelmatig gebeuren. Het fiscale wetboek voorziet echter geen periodiciteit zodat één betaling per jaar ook aanvaard wordt als regelmatig.

De ouder die een kind niet fiscaal ten laste heeft, kan drie soorten bijdragen in de opvoedingskosten van dat kind voor 80 % fiscaal aftrekken:

1. periodieke onderhoudsbijdragen in de gewone kosten
2. zijn of haar stortingen op de kindrekening
3. zijn of haar bijdrage in de buitengewone kosten.

Onderhoudsbijdragen belastbaar?

De onderhoudsbijdragen die de onderhoudsplichtige ouder betaalt, zijn een belastbaar inkomen voor het kind. Ook als de onderhoudsbijdragen terechtkomen op de rekening van de onderhoudsgerechtigde ouder. Deze mag de ontvangen onderhoudsbijdragen nooit zelf invullen op zijn of haar belastingaangifte. Doet deze ouder dat toch, dan zal de fiscus deze aangegeven onderhoudsbijdragen gewoon marginaal belasten.

Volgens artikel 90, 3° WIB92 zijn onderhoudsbijdragen altijd belastbaar bij het kind ongeacht of de onderhoudsplichtige ouder deze fiscaal aftrekt of niet. Uiteraard is het belastbaar inkomen bij het kind beperkt tot 80 %, net zoals de fiscale aftrek bij de onderhoudsplichtige ouder.

Kinderen die op 1 januari van het aanslagjaar jonger zijn dan 16 jaar, zijn vrijgesteld van de aangifte van de onderhoudsbijdragen op voorwaarde dat 80 % van het ontvangen bedrag lager is dan het belastingvrije minimum: 7.730 euro voor inkomstenjaar 2018. Kinderen vanaf 16 jaar zijn altijd verplicht om de ontvangen onderhoudsbijdragen aan te geven, ongeacht of het ontvangen bedrag hoger of lager is dan het belastingvrij minimum. Als het kind geen aangifte doet, riskeert het een boete van 50 tot 1.250 euro. Als het kind geen belastingaangifteformulier krijgt omdat het nog minderjarig is, moet het er zelf één aan vragen bij het plaatselijke belastingkantoor.

In principe betalen kinderen niet vaak belastingen op hun onderhoudsbijdragen. Uiteraard hangt dat af van het bedrag dat de onderhoudsgerechtigde in een inkomstenjaar aan onderhoudsbijdragen betaalt. Jongeren met een betaalde studentenjob lopen meer risico om belastingen te moeten betalen, omdat 80 % van de onderhoudsbijdragen samengeteld wordt bij hun andere belastbare inkomsten. Zodra zijn belastbaar inkomen hoger is dan 7.730 euro, betaalt het kind belastingen op het gedeelte dat dit belastingvrije minimum overschrijdt. Het belastingtarief is dan 25 % (plus aanvullende gemeentebelastingen). Voor een belastbaar inkomen dat hoger is dan 12.990 euro, bedraagt het belastingtarief 40 % (plus aanvullende gemeentebelastingen). Een tweede risico is dat het kind door te hoge onderhoudsbijdragen zijn statuut van kind fiscaal ten laste verliest (zie hierboven).

Tot slot beïnvloedt het bedrag van de onderhoudsbijdragen ook de toekenning en het niveau van een mogelijke school- of studietoelage. Bij het inkomensonderzoek tellen onderhoudsbijdragen voor kinderen immers mee als inkomen voor de ouder die de school- of studietoelage aanvraagt. Hoe hoger de onderhoudsbijdragen, hoe minder kans de onderhoudsgerechtigde ouder heeft om een school- of studietoelage te krijgen. En als deze ouder er toch één krijgt, zal het bedrag ervan lager zijn naarmate de onderhoudsbijdrage hoger is.

Onderhoudsbijdragen volgens methode Gezinsbond

Onze onderhoudsgeldcalculator helpt ouders en professionelen om objectieve onderhoudsbijdragen voor kinderen te berekenen. De calculator baseert zich op de formule Renard en op onze eigen leeftijdscoëfficiënten van kinderen. Het resultaat hangt af van het gezinsinkomen, het aantal kinderen in het gezin en hun leeftijd.

De Gezinsbond ontwikkelde minimumkosten om de overheidstegemoetkomingen zoals kinderbijslag en het belastingvoordeel voor kinderen fiscaal ten laste te evalueren door hun dekkingsgraad in de minimumkost van kinderen te toetsen. Deze gelden enkel voor een enig kind in een gezin met een inkomen van iets meer dan 2.250 euro netto, kinderbijslag inbegrepen. De onderhoudsgeldcalculator gebruikt niet deze minimumkosten van kinderen, maar de reële opvoedingskosten.

Meer info en bestellen: www.gezinsbond.be/onderhoudsgeldcalculator

Checklist voor een ouderschapsplan

Neo Bemiddeling - Erkende bemiddelaars en scheidingsconsulenten
Erika Coene - Gezinsbond vzw

Dit is een niet limitatieve lijst met onderwerpen waarover de betrokkenen in gesprek zouden moeten gaan om te komen tot onderlinge afspraken in een 'meegroei-ouderschapsplan'.

***Tip**: niets moet, maar probeer het onvoorziene te voorzien. Voer grondige gesprekken vooraf, zo vermijd je ook latere discussies en wrevel*

***Tip**: luister ook naar je kind(eren) en hoe zij zich voelen. Zij zijn een belangrijke gesprekspartner in dit verhaal.*

***Tip:** Afhankelijk van de leeftijd, betrek het kind en zorg dat het zijn stem laat horen.*
Met het kind hierover praten is totaal anders dan het kind laten beslissen.
De ouders beslissen maar houden in de mate van wat mogelijk is, rekening met de mening van het kind.

Ouderlijk gezag/belangrijke keuzes

- Het ouderlijk gezag wordt door beide ouders uitgeoefend
- Hoe wordt de schoolkeuze bepaald?
- Hoe worden medische keuzes gemaakt?
- Hoe worden levensbeschouwelijke keuzes gemaakt?

Opvoeding en praktische afspraken

- Wat vinden jullie belangrijk in de opvoeding van de kinderen? Denk aan normen en waarden en wat zijn jullie verwachtingen hierin naar elkaar toe?

- Welke afspraken maak je over praktische taken? Bv.:
  - kleding kopen: afspraken wie koopt wat en met welk budget? Welke kledingstukken worden gedeeld? Wie doet de was van welke kleren?...
  - halen van en brengen naar de jeugdvereniging, sportclub, hobby's
  - cadeau 's voor feestjes, verjaardagen, Sinterklaas, Kerstmis…
  - bezoek aan tandarts, dokter, paramedici
  - …

- Hoe bepaal je het zakgeld?
  - welke ouder geeft wat, wanneer en hoeveel?
  - eventueel bedrag samen bepalen om opbod te voorkomen
  - duidelijke afspraken over de besteding van het zakgeld
  - wat als het zakgeld vroegtijdig op is?

- Hoe vul je de vakanties met en van de kinderen in?
  - » ieder voor zich
  - » bespreken per vakantie
  - » aard van vakantie? Bv. kamp
  - » welk budget?
  - » ...

- Regels over de beeldschermtijd: tv/games/internet, gebruik smartphone

- Wie houdt id-documenten bij, en wanneer worden die aan de andere ouder bezorgd?

Onderlinge communicatie

- Op welke wijze communiceren jullie met elkaar en over welke onderwerpen? (wijze van communiceren kan verschillen van onderwerp en/of dringendheid)
  - » Welke informatie via welk medium?
  - » Medium: heen en weer schriftje?, elektronisch via een app (bv KiT), telefonisch, face to face…

- Plannen jullie formele overlegmomenten over specifieke thema's in?

- Over welke zaken informeren jullie elkaar als ouder?
  - » gezondheid en welzijn
  - » nieuws uit de verblijfsperiode bij de andere ouder
  - » schoolprestaties
  - » vriendjes

- Wie onderhoudt contacten met de begeleiders in jeugdvereniging, sportclub, hobby's…?

- Hoe zien jullie de contacten met de school?
  - » hoe eenzijdige beslissingen voorkomen?
  - » aanwezigheid op de schooloudercontacten?
  - » mag ook nieuwe plus-ouder aanwezig zijn?
  - » …

- Hoe informeer je elkaar in bijzondere situaties: doktersbezoek, ziekte, familiebijeenkomsten, verjaardagen, vakanties?

- Wat doe je bij een crisissituatie bij één van de kinderen? Bv. opvoedings- of gedragsprobleem

Bij onderlinge onenigheid

- Wat spreken jullie af bij dreigend conflict?

- Welke afspraken maken jullie om de kinderen zo min mogelijk last te laten hebben van een conflict?

- Is er een persoon die jullie kan helpen bij een conflict? Bv. een vertrouwenspersoon

Speciale dagen

- Vaderdag
- Moederdag
- Verjaardag kinderen
- Verjaardag ouders
- Verjaardag grootouders
- Plusouderdag
- …

Beslissingen

- Wie beslist wanneer?
- Met of zonder overleg?
- Wat als jullie geen akkoord hebben?
- Huisregels
- Lichamelijke verzorging
- Kapper
- Kleding
- School (huiswerkcontrole, schoolkeuze: gezamenlijke beslissing met welke criteria, ouderavonden)
- Sport/hobby (keuze, regelingen, begeleiding en wisselingen)
- Medische zorg
  - » vastleggen van eenzelfde huisarts en tandarts
  - » bijzondere en belangrijke besluiten
  - » toediening medicijnen
  - » beslissingen over inentingen
- Bijzondere vakanties
  - » kampen/toernooien
  - » studentenjob
  - » …

Nieuwe partner

- Bij duurzame relatie nieuwe partner voorstellen aan kinderen
- Hoe gebeurt de kennismaking?
- Welke rol is er weggelegd voor de plus-ouder?
- Welke contacten onderhouden?

Grootouders

- Op welke tijdstippen zullen de kinderen hun grootouders zien?
- Hoe en door wie worden zij van belangrijke gebeurtenissen in het leven van de kinderen op de hoogte gebracht?
- Welke zorgtaken nemen zij nog op zich in de toekomst?

Verblijfsregeling

- Waar zullen de kinderen gedomicilieerd zijn?
- Hoe verdelen ze de tijd tussen beide ouders?

- Hoe wordt het transport geregeld?
- Mag er van deze afspraken afgeweken worden, en hoe wordt daarover gecommuniceerd?

Evaluatie verblijfsregeling

- Een verblijfsregeling is geen 'dwangbuis', is niet enkel en alleen een 'strikt kader'
- Bepalen jullie tijdstippen om als ouders de verblijfsregeling te bespreken?
- Zijn er omstandigheden die jullie weerhouden om de verblijfsregeling aan te passen en formeel te herzien? Ook kinderen kunnen aangeven wat ze graag zouden zien veranderen.
- Hoe gaan jullie om met vragen, meningen en verzuchtingen van de kinderen?
- Attentie: als ouders in onderling overleg, al of niet een bemiddelaar, hun initiële regeling herzien dan wordt best een aangepaste verblijfsregeling gemaakt en aan de rechtbank ter homologatie voorgelegd. Geen verplichting maar wel aangewezen.

Kostenregeling

- Wie zal de kinderbijslag ontvangen?
- Moet er een onderhoudsbijdrage worden betaald, en hoeveel? Welke methode voor berekening wordt er gebruikt?
- Voorzie scharniermomenten waarop jullie de onderhoudsbijdrage evalueren en indien nodig aanpassen.
- Spreek duidelijk af welke kosten jullie beschouwen als buitengewone kosten en hoe die onderling verdeeld worden.
- Duidelijke afspraken over de procedure om buitengewone kosten te mogen uitgeven en of voorafgaandelijk akkoord vereist is.
- Verwijzing naar de Dienst voor Alimentatievorderingen (DAVO) als niet (tijdig) wordt betaald.
- Wordt er gewerkt met een kindrekening, en onder welke modaliteiten?
- Wie zal de kinderen fiscaal ten laste nemen?
- Kiezen jullie voor fiscaal co-ouderschap? En hoe kunnen jullie dit beiden controleren?

Evaluatie kostenregeling

- Bijsturen of formeel wijzigen (enkele raadgevingen)
- Een wijziging van de verblijfsregeling heeft een impact op de onderhoudsbijdrage voor het kind. Enkel de verblijfsgebonden kosten zijn dan onderwerp van herziening.
- Buitengewone omstandigheden buiten de wil van de ouders kunnen aanleiding zijn om de kostenregeling te herzien.
- Als de eerdere afspraken inzake fiscale regeling worden gewijzigd, is het belangrijk om de herziene kostenregeling te doen bekrachtigen door de rechtbank.
- Heb aandacht voor wijzigingen van 'kinderen ten laste' in de loop van een inkomstenjaar. De fiscus kijkt naar de situatie op 1 januari van het aanslagjaar en baseert zich mede op de gehomologeerde of geregistreerde ouderschapsovereenkomst.
- Overstappen naar of van fiscaal co-ouderschap naar het fiscaal in mindering brengen van onderhoudsbijdragen heeft zo zijn gevolgen. Doe dit niet lichtzinnig en bekijk vooraf de impact ervan. Hierover vind je elders in deze publicatie meer details

Evaluatie meegroei-ouderschapsplan

- Wanneer bijsturen?
- Welke werkwijze?

Interessante websites en links

- Onderhoudsbijdragen voor kinderen berekenen:
  - methode Gezinsbond: www.gezinsbond.be/onderhoudsgeldcalculator
  - methode Pareto Group: https://www.gezinsbond.be/Gezinspolitiek/Paginas/Pareto-Simulator.aspx
  - PCA-VOB methode: https://vob.larcier.com/public/index.php

- Bij wanbetaling van de onderhoudsbijdragen: www.secal.belgium.be

- Gratis sociaal-juridisch advies voor leden: sja@gezinsbond.be of T - 02/507.88.66

- Gemiddelde school- en studiekosten: www.gezinsbond.be/kostenvankinderen

- Is mijn kind nog fiscaal ten laste? www.gezinsbond.be/fiscaliteit

- Jobstudenten: www.gezinsbond.be/advies/sociaaljuridisch/paginas/jobstudenten.aspx

- Belastingtarieven per inkomensschijf: www.gezinsbond.be/fiscaliteit

- Familiale bemiddeling:
  - Lijst van erkende bemiddelaars: www.fbc-cfm.be/nl/inhoud/lijst-erkende-bemiddelaars
  - Pareto Group, onze spaarpartner voor relatie- en scheidingsbemiddeling: www.gezinsbond.be/Ledenvoordelen/bemiddeling

- Voordrachten en vormingen:
  - Een thuis in twee huizen
  - Ontmoetingsmoment voor single ouders
  - De kracht van familie en vrienden bij scheiding

  Waar gaat welke activiteit door? www.uitinvlaanderen.be

- Andere organisaties
  - Vrouwenraad: www.alleenstaandeouder.be
  - Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen: www.gidsvoorgezinnen.be
  - Odos vzw, vereniging voor Vlaamse alleenstaande ouders of ouders in een nieuw samengesteld gezin: www.odos.be - www.facebook.com/odos.be
  - Passiefloor, een tiental 'ervaringsdeskundige' vrijwilligers actief in West- en Oost-Vlaanderen: www.passiefloor.be
  - Houvast vzw: informatie, dienstverlening en forum: www.houvast.be
  - Website voor ouders én kinderen: www.tweehuizen.be
  - Keep in Touch (KIT): app van de Universiteit Antwerpen voor gescheiden ouders: https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/centrum-longitudinaal-levensloop-ond/onderzoek/recente-projecten/fittif/app-scheiding/

Inhoud

Ouderschap kan je niet beëindigen p. 3
Manu Keirse
Gezinsbond vzw

Een pleidooi voor het ouderschapsplan, gesteund op onderzoek p. 4
Dimitri Mortelmans en Kim Bastaits
Universiteit Antwerpen

Geen wondermiddel, wel een houvast bij gedeeld ouderschap p. 11
Dominique van den Akker & Bruno Vanobbergen
Kinderrechtencommissariaat

Het ouderschapsplan in Nederland p. 15
Dianne J.I. Kroezen
specialiste in familierecht

Een ouderschapsplan voor elk kind p. 19
Erika Coene
Gezinsbond vzw

Het ouderschapsplan: breder dan ouders alleen p. 22
Erika Coene
Gezinsbond vzw

Een meegroei-ouderschapsplan p. 25
Cindy Capelleman en Eric De Corte
erkende scheidingsbemiddelaars

Hoe leg je de verblijfsregeling vast in het ouderschapsplan? p. 28
Claire Wiewauters
Hogeschool Odisee

Een financiële regeling voor de kinderen p. 32
Yves Coemans
Gezinsbond vzw

Checklist voor een ouderschapsplan p. 40
Neo Bemiddeling & Gezinsbond vzw

Interessante websites en links p. 44

Deze focus is een uitgave van de Studiedienst van de Gezinsbond.
Werkten mee aan dit dossier: Erika Coene, Els Craessaerts en Elke Valgaeren
Vormgeving: Danny Brams

Gezinsbond vzw – Studiedienst | Troonstraat 125 | 1050 Brussel
T 02-507.88.77 | studiedienst@gezinsbond.be

www.gezinsbond.be/gezinspolitiek

Gezinsbond
groeit met je mee